

TASARIMLARA İLİŞKİN YABANCILIK UNSURU TAŞIYAN UYUŞMAZLIKLARDA UYGULANACAK HUKUK^(*)

APPLICABLE LAW IN DISPUTES CONCERNING DESIGNS WITH FOREIGN ELEMENTS

Dr. Abdurrahman Hamza TÜZGEN^(**)

Öz

Uluslararası etkileşimin her geçen gün artıyor olması, başka alanlarda olduğu gibi tasarım hukukunda da çeşitli hukukî sorunları ve çözüm beklentilerini beraberinde getirmiştir. Tasarımlara ilişkin yabancılık unsuru içeren uyuşmazlıklara uygulanacak hukukun tespiti de söz konusu sorunların çözümü açısından büyük önem arz etmektedir. Bu bağlamda, elinizdeki makalede tasarım hakkı ve kanunlar ihtilâfi kurallarının tasarımlara ilişkin uyuşmazlıklara uygulanışının ne şekilde olması gerektiği ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler

Fikrî Mülkiyet, Milletlerarası Özel Hukuk, Tasarım Hukuku, Yabancılık Unsuru, Kanunlar İhtilâfi.

Abstract

The fact that international interaction is increasing day by day has brought along various legal problems and solution expectations in the field of design law as in other fields. The determination of the law applicable to disputes regarding designs with foreign elements is of great importance in terms of the solution of these problems. In this context, this article analyses the design right and how the conflict of laws rules should be applied to disputes regarding designs.

Keywords

Intellectual Property, Private International Law, Design Law, Foreign Element, Conflict of Laws.

^(*) (Araştırma Makalesi, Geliş Tarihi: 10.11.2023 / Kabul Tarihi: 04.12.2023).

^(**) Dr., (tuzgenhamza@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-4497-7302).

Atıf/Citation: **Tüzgen**, Abdurrahman Hamza (2023), "Tasarımlara İlişkin Yabancılık Unsuru Taşıyan Uyuşmazlıklarda Uygulanacak Hukuk", TFM, C: 9, S: 2, s. 307-325.

I. GİRİŞ

Teknolojinin hızla ilerlemesi, kişiler arasındaki uluslararası etkileşimi giderek artırmaktadır. Bu etkileşim, özellikle ulaşımın hızlanması ve elektronik ortamdaki iletişimin yaygınlaşmasıyla birlikte, ticaret ve iş hayatının önemli bir parçası haline gelmiştir. Uluslararası etkileşimin bu denli artması, kişilerin, kendi ülke vatandaşları dışındaki kişilerle olan ilişkilerinde de çıkarlarının güvende olduğunu hissetme isteğini beraberinde getirmiştir.

Bahsedilen uluslararası gelişmeler, sahiplerine ciddi kazançlar sağlama potansiyeli barındıran fikrî mülkiyet hakları açısından da oldukça büyük bir öneme sahiptir. Zira ülke sınırları dışındaki kişiler ile kurulan ilişkilerde, fikrî mülkiyet haklarının korunacağına duyulan güven, bu alanda yapılacak yatırımları ve araştırma faaliyetlerini olumlu yönde etkileyecektir. Bu nedenle, fikrî mülkiyet haklarına gereken önemi etkin bir şekilde vermek, adil rekabetin ve küresel ticaretin sağlıklı bir şekilde devam etmesine de katkı sağlayacaktır. Bu bağlamda, fikrî mülkiyet haklarının bir alt dalı olan ve ürünlerdeki görselliğe odaklanan tasarım hakkının korunması da büyük bir öneme sahiptir.

Sanayi devrimi öncesi dönemde seri üretim teknolojilerinin gelişmemesi bir tasarımcının ürününün başkası tarafından çoğaltılmasının önüne geçmekteydi. Dolayısıyla bu zaman diliminde tasarımların korunması meselesi henüz gündeme gelmemişti. Ancak, teknolojik gelişmeler ile birlikte seri üretimin artışı¹, tekstil sektöründen başlayarak, zamanla her alanda tasarım korunmasını gündeme getirmiştir.

Tasarımların ticaret ve çalışma hayatındaki rolü; ürün tercihine, iş sahiplerinin prestijine ve rekabetçi piyasaya etkisine bağlı olarak gittikçe artmaktadır. Günümüzdeki uluslararası etkileşimin geldiği seviye, tasarım hukuku açısından bazı önemli konuların aydınlatılmasını zorunlu kılmıştır.

Bu bağlamda, elinizdeki makale, tasarımlara ilişkin yabancılaşma unsuru taşıyan uyuşmazlıklarda uygulanacak hukukun, Türk hukuk sistemi içerisinde ne şekilde tespit edildiğini incelemek üzere hazırlan-

mıştır. Konunun doğru analiz edilebilmesi adına öncelikle tasarım kavramı ve tasarımın korunması için gerekli şartlara kısaca yer verilmiş ve devamında konuyla alakalı kanunlar ihtilâfı kuralları ele alınmıştır.

II. TASARIM HAKKI

A. TASARIM KAVRAMI

6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu'nun² (SMK) 55. maddesinde tasarımın tanımı; "*ürünün tümü veya bir parçasının ya da üzerindeki süslemenin çizgi, şekil, biçim, renk, malzeme veya yüzey dokusu gibi özelliklerinden kaynaklanan görünümüdür*" şeklinde yapılmıştır. Buradan hareketle tasarım, *ürün veya ürün parçasının görünümü* olarak ifade edilebilir³. Gerçekten de tasarım, öğretilde, görünüme ilişkin bir kavram olarak kabul edilir⁴. Zihninde canlandırılan fikir ve tasavvurların somut ürüne uygulanması, madde metninde ifade edildiği üzere; renk, biçim ve doku gibi farklı tarzlarda karşımıza çıkabilir. Bu tarzlar ayrı ayrı kullanılabileceği gibi bir arada da kullanılabilir. Örneğin, iç mekân tasarımlarında renk, doku ve form gibi çeşitli bileşenlerin her birinin birlikte kullandığı durumlar da bulunmaktadır⁵.

Bir tasarımın hukukî olarak bir anlam ifade edebilmesi için iki temel unsuru bünyesinde barındırması gerekir. Bu unsurlar, ürün/ürün parçası ve insan duyularıyla algılanabilen görünümdür⁶. Bir diğer ifadeyle, ortada tasarımın uygulandığı bir ürün olması ve söz konusu uygulamanın insan duyularıyla anlaşılması gerekir. Ayrıca ifade edilmelidir ki, SMK'da tasarımlara sağlanan koruma ürünün işlevi ile ilgili değil, sadece görünümü ile ilgilidir⁷.

SMK'nın 55/2 maddesinde ürün; "*endüstriyel yolla yahut elle üretilen ürünler, bileşik ürünler ve bunların parçaları, ambalajlar, birden çok nesnenin*

² 22.12.2016 Tarih ve 29944 Sayılı Resmi Gazete.

³ **Suluk**, Cahit & **Karasu**, Rauf & **Nal**, Temel (2023) Fikri Mülkiyet Hukuku, 7. Baskı, Ankara, Seçkin, s. 313.

⁴ **Tekinalp**, Ü, s. 570; **Yasaman**, Hamdi (2012) Fikri ve Sınai Mülkiyet Hukuku, C: 2, İstanbul, Vedat, s. 87.

⁵ **Bezzi**, İsmail (2022), 'Tasarım Tescilinde İç Mekan Tasarımlarına İlişkin Görsel Anlatımlara Yönelik Bir Analiz' Sanat ve Tasarım Dergisi, S: 1, C: 12, s. 607.

⁶ **Suluk**, Cahit (2003) Tasarım Hukuku, Ankara, Seçkin, s. 44; **Yasaman**, s. 87.

⁷ **Suluk & Karasu & Nal**, s. 314; **Tekinalp**, Ü, s. 16.

¹ **Tekinalp**, Ünal (2012) Fikri Mülkiyet Hukuku, 5. Baskı, İstanbul, Vedat, s. 661; **Ünal**, Akın & **Kalkan**, Arif (2019), 'Türk Hukukunda Ürün Sorumluluğu Üzerine Olan ve Olması Gereken Hukuka Dair Genel Düşünceler' Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, S: 39, s. 46.

bir arada algılanabilen sunumları, grafik semboller, tipografik karakterler” şeklinde ifade edilmiş ve bilgisayar programlarının tasarım hukuku açısından ürün kabul edilmeyeceği açıkça belirtilmiştir.

Tasarımın ürüne uygulanmış olması tek başına tasarım koruması için yeterli olmayıp, ayrıca bu uygulamanın insan duyuyla algılanabilmesi gerekir. İnsan duyuyla algılanabilen görünüm ise sadece göz ile algılanabilen hususları değil aynı zamanda dokunma ile algılanabilen görünüşü de içerir⁸. Başka bir deyişle, tasarımın esnekliği veya yumuşaklığı da ürünün algılanmasına katkı sağlıyorsa değer ifade eder⁹. Renk yahut malzeme gibi temel özelliklerin tek başına tasarım kapsamında korunması mümkün değildir. Ancak, belirli renk ve desenler kullanılarak oluşturulan bir kompozisyonun durumu, her somut olayda farklı değerlendirilmekle birlikte bu kompozisyon, tasarım niteliğini de taşıyabilir¹⁰.

B. TASARIM HAKKININ KORUMASI

Bir tasarımın, tasarım korumasından faydalanabilmesi bazı özellikleri taşımasına bağlıdır. Hukukumuzda tasarımın korunması için belirlenen iki temel kriter; yenilik ve ayırt edici niteliğe sahip olmaktır ki, bu husus SMK'nın 56/1 maddesinde açık bir şekilde düzenlenmiştir¹¹. Yenilik ve ayırt edici niteliğe sahip olmak öğretilde, olumlu koruma şartları olarak da ifade edilmektedir¹². Bu iki özelliği haiz olup kanunda yer alan kısıtlamalara ve istisnalara takılmayan tasarımlar kural olarak tasarım korumasından faydalanacaktır. Kanunda sözü edilen bu kısıtlamalar ve istisnalar ise olumsuz koruma şartları olarak anılmaktadır¹³.

Bir tasarımın yeni kabul edilmesi için, tasarımın tescil başvurusu veya rüçhan tarihinden önce herhangi bir yerde kamuya sunulmamış olması gerekir. Kanun, aralarında sadece küçük farklılık olan benzer tasarımları aynı olarak değerlendirmektedir (SMK m. 56/4)¹⁴.

Ayırt edici nitelik incelemesi ise yenilik incelemesine göre daha kapsamlıdır. Ayırt edici nitelik, bir tasarımın, kamuya daha önce açıklanmış herhangi başka bir tasarımdan farklı bir izlenim yaratma yeteneği anlamına gelir ve bu izlenim tasarımın bütününün toplam etkisidir¹⁵. Başka bir deyişle, ayırt edicilik vasfının varlığından bahsedebilmek için, tasarımın genel izlenim olarak, bilgilendirilmiş kullanıcıda farklı bir etki bırakması gerekmektedir¹⁶.

Olumsuz koruma şartları, bir tasarımın ayırt edici nitelik ve yenilik şartlarını sağlasa dahi tasarım korumasından yararlanamayacağı durumları ifade eder. Diğer bir ifade ile, bir tasarımın tasarımlara özgü hukuki korumadan faydalanabilmesi için, tasarım korumasının istisnası sayılacak durumlar kapsamında bulunmaması gerekir. Bu haller ise SMK 58/4 maddesinde sayılmıştır¹⁷.

⁸ **Bozgeyik**, Hayri & **Er**, Sefa (2019), 'Tasarımlar için Kümülatif Koruma' Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi, S: 1, C: 5, s. 20; **Suluk**, Cahit (2011), 'Topluluk ve Türk Hukukunda Görünmeyen Tasarımlar' İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, S: 1-2, C: 60, s. 205.

⁹ **Suluk**, Cahit & **Orhan**, Ali (2008) Uygulamalı Fikri Mülkiyet Hukuku, Cilt III, Ankara, Seçkin, s. 39.

¹⁰ **Şehirli Çelik**, Feyzan Hayal (2012), 'Tasarımların Ayırt Edicilik İncelemesinde Malzeme, Renk ve Desen Değişikliğinin Rolü' Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, S: 1, C: 28, s. 36.

¹¹ SMK md. 56/1: "Tasarım yeni ve ayırt edici niteliğe sahip olması şartıyla bu Kanunla sağlanan haklar kapsamında korunur."

¹² **Karaaslan**, Pelin (2019), 'Teknik Buluşlar ile Tasarım Koruması Arasında Sınır Çizgisi: Teknik İşlevin Tasarım Şekillendirilmesi' İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S: 2, C: 10, s. 491.

¹³ **Karaaslan**, s. 491.

¹⁴ SMK'nın benimsediği yenilik türü, tüm dünya genelinde kamuya ilk kez sunulmayı ifade eden "mutlak yenilik"tir. Bkz. **Suluk**, Cahit, 'Sınai Mülkiyete İlişkin Hükümsüzlük Davalarında Mutlak Yeniliğin Belirlişiler Tarafından Araştırılması': Memiş, Tekin (Editör) (2010) Fikri Mülkiyet Hukuku Yıllığı, İstanbul, On İki Levha, s. 513; **Şehirli Çelik**, Feyzan Hayal (2018), 'Sınai Mülkiyet Hakkı Tescilinin Anlamı Üzerine -SMK m. 155 Vesilesiyle Bir İnceleme' Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, S: 2, C: 34, s. 57; **Bozgeyik & Er**, s. 21. SMK öncesi dönemde de hukukumuzda mutlak yenilik ilkesi benimsenmekteydi. Bkz. **Bilgin**, A. Aslı (2006) Endüstriyel Tasarım Hakkı ve Tazminat Davaları, İstanbul, Vedat, s. 30.

¹⁵ **Bozgeyik & Er**, s. 21; **Antikainen**, Mikko (2021), 'Differences in Immaterial Details: Dimensional Conversion and Its Implications for Protecting Digital Designs Under EU Design Law' International Review of Intellectual Property and Competition Law, S: 2, C: 52, s. 144.

¹⁶ Bilgilendirilmiş kullanıcı kavramının "uzman" ve "ortalama tüketici"den farkı hakkında bkz. **Koşer**, Nihal (2021), 'Tasarım Hukukunda Bilgilendirilmiş Kullanıcı Kavramı' İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S: 1, C: 12, s. 380; **Suluk**, Cahit, 'Tasarım Hukukunda "Bilgilendirilmiş Kullanıcı" ve Uygulamada Bazı Sorunlar': Arslan, Kaya & Ülgen Hüseyin & Okutan Nilsson, Gül (Editörler) (2003) Bilgi Toplumunda Hukuk Ünal Tekinalp'e Armağan, C. II, İstanbul, Beta, s. 391.

¹⁷ SMK md.58/4: "Aşağıda belirtilen hâller koruma kapsamı dışındadır: a) Kamu düzenine veya genel ahlaka aykırı tasarımlar. b) Ürünün teknik fonksiyonunun zorunlu kıldığı görünüm özellikleri. c) Tasarımın kullanıldığı veya uygulandığı ürünün, başka bir ürüne mekanik olarak monte edilmesi veya bağlanması için belirli biçim ve boyutlarda üretilmesi zorunlu ürünlerin görünüm özellikleri."

Belirtmekte yarar vardır ki, şartların sağlanmaması halinde tasarımların; başkaca mevzuat hükümleri kapsamında da korunabilmesi mümkündür. Tasarımın aynı anda birden fazla mevzuat hükmünde yer alan korumadan yararlanılabilmesi, “kümülatif koruma ilkesi” olarak adlandırılmakta olup, hukukumuzda bu ilke kabul edilmiştir¹⁸. Ancak, Yargıtay’ın kimi zaman bu ilkeyi, özellikle tescilsiz tasarımlar açısından, işlevsiz kılacak şekilde uygulaması doktrinde eleştirilmektedir¹⁹.

III. KANUNLAR İHTİLÂFİ KURALLARI

Tasarımdan kaynaklanan özel hukuk ilişkileri, yabancılik unsuru içerebilir. Yabancılik unsuru taşıyan özel hukuk ilişkilerine uygulanacak hukukun tespiti kanunlar ihtilâfî kuralları çerçevesinde yapılmaktadır²⁰. Bu kurallar, 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun’un²¹ (MÖHUK) ilk bölümünü teşkil eden 1 ilâ 39. maddeleri arasında düzenlenmiştir. MÖHUK’un 1. maddesi gereğince, yabancılik unsuru taşıyan özel hukuka ilişkin işlem ve ilişkilerde uygulanacak hukuk, bu kanunla düzenlenmiştir. Ayrıca hükümde, Türkiye Cumhuriyeti’nin taraf olduğu milletlerarası sözleşme hükümleri saklı tutulmuştur. Başka bir deyişle, yabancılik unsuru içeren bir uyuşmazlık çözümünde uygulanacak hukuk tespit edilirken öncelikle uyuşmazlık konusu hakkında ülkemizin taraf olduğu milletlerarası sözleşmelerin olup olmadığı incelen-

meli ve milletlerarası sözleşmenin varlığı halinde uyuşmazlığa, sözleşme hükümleri uygulanmalıdır²².

Konu hakkında milletlerarası sözleşmenin bulunmadığı hallerde ise uyuşmazlığa uygulanacak hukuk, MÖHUK’un kanunlar ihtilâfî kurallarınca tespit edilmelidir. Kanunlar ihtilâfî kuralları açısından hukukumuzdaki temel metin MÖHUK olmakla birlikte MÖHUK dışındaki bazı kanunlarda da kanunlar ihtilâfî hükümleri bulunabilir. Ancak, bu hükümler belirli özel konularla sınırlıdır²³. Hukukumuzda tasarımlara ilişkin özel bir kanunlar ihtilâfî kuralı öngörülmediğinden, tasarımlara ilişkin yabancılik unsuru taşıyan uyuşmazlıklara uygulanacak hukukun tespiti MÖHUK hükümlerine göre yapılacaktır.

Kanunlar ihtilâfî kuralları, bir hukuk ilişkisine belirli bir hukuk sistemine bağlamak için, maddi ya da hukukî bir unsuru “bağlama noktası” olarak belirler. Bu anlamda bağlama noktalarına örnek olarak; ifa yeri, ika yeri ve davaya bakan hakimin hukuku gösterilebilir²⁴. Kanunlar ihtilâfî kurallarının içerisinde bir de farklı hukukî ilişki ve fiilleri ifade eden soyut hukuk kategorileri yer alır. Olay ya da ilişkinin konusu olan bu soyut hukuk kategorileri “bağlama konusu” olarak isimlendirilirler²⁵. Bağlama konusuna örnek olarak; evlenme, haksız fiiller ve şekil gösterilebilir²⁶. Örneğin MÖHUK’un 23. maddesinde

ç) Paris Sözleşmesinin 2 nci mükerrer 6 ncı maddesi kapsamında yer alan hükümlerle ilgili olarak bu kapsam dışında kalan ancak kamuyu ilgilendiren, dini, tarihi ve kültürel değerler bakımından halka mal olmuş ve ilgili mercilerin tescil izni vermediği işaretilerin, armaların, nişanların veya adlandırmaların uygunsuz kullanımını içeren tasarımlar.”

¹⁸ **Bozgeyik & Er**, s. 23. **Suluk**, Cahit (2001), ‘Avrupa Birliği ve Türk Hukukunda Tasarımların Küümülatif Olarak Korunması’ Ankara Barosu Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi, S: 1, C: 3, s. 49.

¹⁹ **Şehirli Çelik**, Feyzan Hayal (2021), ‘Tescilsiz Tasarımlar Artık Haksız Rekabet Hükümleriyle Korunmayacak mı? -Bir Yargıtay Kararının Düşündürdükleri-’ Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, S: 4, C: 37, s. 27.

²⁰ **Şanlı, Cemal & Esen, Emre & Ataman-Figanmeşe**, İnci (2023) Milletlerarası Özel Hukuk, 10. Baskı, İstanbul, Beta, s. 23; **Uluocak**, Nihal (1989) Milletlerarası Özel Hukuk Dersleri, 2. Baskı, İstanbul Filiz, s. 14; **Çelikel**, Aysel & **Erdem**, B. Bahadır (2021) Milletlerarası Özel Hukuk, 17. Baskı, İstanbul, Beta, s. 25; **Akıncı**, Ziya (2020), Milletlerarası Özel Hukuk: Ders Kitabı, İstanbul, Vedat, s. 31.

²¹ 12.12.2007 Tarih ve 26728 Sayılı Resmî Gazete.

²² **Toker**, Ali Gümrah (2022), ‘5718 Sayılı MÖHUK Çerçevesinde Telif Hakkına İlişkin Sözleşmenin Esasına Uygulanacak Hukuk’ Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi, S: 1, C: 8, s. 55; **Doğan**, Vahit (2022) Milletlerarası Özel Hukuk, 8. Baskı, Ankara, Savaş, s. 14; **Şanlı & Esen & Ataman-Figanmeşe**, s. 17.

²³ Örneğin, Türk Ticaret Kanunu’nda (TTK) kıymetli evraktan kaynaklı yabancılik unsuru taşıyan uyuşmazlıklarda uygulanacak hukukun tespit edilmesine yarayan hükümler bulunur (md. 766-775). Bu konudaki detaylı değerlendirmeler için bkz. **Şensöz Malkoç**, Ebru (2021), ‘Türk Kanunlar İhtilâfî Kurallarına Göre Yabancılik Unsuru Taşıyan Bonoya Bağlı Uyuşmazlıklarda Uygulanacak Hukuk’ Public and Private International Law Bulletin, S: 2, C: 40, s. 1606-1609. Yine, Milletlerarası Tahkim Kanunu (MTK) hükümlerince tahkim anlaşmasına uygulanacak hukuk ile anlaşma içeriğine uygulanacak hukuktan farklı olabilmektedir. Bkz. **Uslu**, Gülser Banu (2021), ‘Milletlerarası Tahkim Anlaşmasının Esasına Uygulanacak Hukuk’ Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S: 1, C: 7, s. 174.

²⁴ **Özel**, Sibel (2022), ‘Milletlerarası Özel Hukukta Uygulanacak Hukukun Lex Fori Esasına Göre Belirlenmesi’ Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, S: 2, C: 28, s. 964. **Çelikel & Erdem**, s. 62. **Şanlı, & Esen & Ataman-Figanmeşe**, s. 48.

²⁵ **Akıncı**, s. 5; **Şanlı, & Esen & Ataman-Figanmeşe**, s. 32; **Çelikel & Erdem**, s. 61.

²⁶ **Şanlı & Esen & Ataman-Figanmeşe**, s. 43.

yer alan “*Fikrî mülkiyete ilişkin haklar, hangi ülkenin hukukuna göre koruma talep ediliyorsa o hukuka tâbidir.*” ifadesinde, “fikrî mülkiyete ilişkin haklar” bağlama konusu teşkil ederken, “koruma talep edilen ülkenin hukuku” bağlama noktasıdır.

IV. TASARIM HAKKINA İLİŞKİN UYUŞMAZLIKLAR VE UYGULANACAK HUKUKUN TESPİTİ

A. TASARIM HAKKINA İLİŞKİN UYUŞMAZLIK KONULARI VE KORUMA TALEP EDEBİLECEK KİŞİLER

Tasarım, insan zekasının ürünü olup²⁷ diğer fikrî mülkiyet hakları gibi somutlaştığı nesneden farklılaşan bir mülkiyet hakkıdır²⁸. Sınırlı bir süreyle korunur ve maddi bir varlığa sahip olmadığından²⁹ aynı anda birden fazla yerde bulunabilir³⁰. Özellikle

internet sayesinde tasarımlar, ülke sınırlarını kolayca aşabilmektedir. Bu durum da uluslararası ihlalleri beraberinde getirmektedir. Örneğin, teknolojinin günümüzdeki kadar gelişmediği 90’lı yılların sonlarında dahi, bilgisayar kullanımının uluslararası alanda tasarım taklitlerini ciddi oranda arttırdığı bilinmektedir³¹.

Fikrî mülkiyet hakları açısından kural olarak “ülkesellik” ilkesi geçerli olup³² buna göre bir fikrî hak, ülke sınırları içerisinde ülke kurallarına göre korunacaktır³³. Dolayısıyla bu ilke gereğince, her ülke kural olarak kendi sınırları içerisinde kendi hukukunu uygular³⁴.

Yabancılık unsuru içeren bir uyuşmazlık halinde tasarımların korunması için, ülkesellik prensibi gereğince, koruma talep edilen ülkenin aradığı tüm şartları sağlaması gerekir. Tasarımlara ilişkin uyuşmazlıkların, taklit gibi sözleşme dışı bir nedenle veya sözleşmeden kaynaklı sebeplerle birden fazla ülke ile irtibatlı bir karaktere sahip olması mümkündür³⁵.

²⁷ Doktrinde yalnızca teknik vasıta ile oluşturulan çıktıların eser kabul edilemeyeceği, diğer bir ifade ile bu tarz sonuçların hususiyet taşımadığı ancak insanın bilgisayar gibi araçlar kullanması halinde ortada bir eser varlığından söz etmek gerektiği belirtilmektedir. **Suluk & Karasu & Nal**, s. 44. **Bozgeyik**, Hayri (2009), ‘Fikir ve Sanat Eserlerinde Hususiyet’ Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, S: 3, C: 25, s. 187. Ayrıca, benzer bir yorum, yapay zeka kullanılarak üretilen eserler için de yapılmaktadır. Bkz. **Karataş**, Esra & **Karaca**, Uğur (2002), ‘Yapay Zeka Tarafından Meydana Getirilen Fikri Ürünlerin 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanununa Göre Korunması’ Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s. 45; **Yalçın Uslu**, Merve Nur (2023) Protection of AI-Generated Products and Examination within the Context of the European Union and Turkish Copyright Laws, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Koç Üniversitesi, s. 79. **Güçlütürk**, Osman Gazi (2022), ‘ChatGPT ile Üretilen İçeriklerin Eser Niteliğinin 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Bakımından Değerlendirilmesi’ Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S: 2, C: 21, s. 1906. Kanaatimizce, eserler açısından genel kabul gören bu görüş tasarımlara da uygulanabilir. Böylece, yapay zeka kullanımının “araç” boyutunda kalması halinde, yapay zeka kullanılarak üretilen tasarımlar da SMK kapsamında koruma görecekler.

²⁸ **Çalışkan**, Yusuf (2008) Uluslararası Fikri Mülkiyet Hukukunda Uyuşmazlık Çözüm Mekanizmaları: WIPO Tahkimi ve Dünya Ticaret Örgütü, İstanbul, Değişim Yayınları, s. 15.

²⁹ **Aybay**, Aydın & **Hatemi**, Hüseyin (2014) Eşya Hukuku, 4. Baskı, İstanbul, Vedat, s. 9; **Antalya**, Gökhan (2021) Eşya Hukuku Cilt IV/1, İstanbul, Legal, s. 25. Anayasa mahkemesi de fikrî mülkiyet haklarının, mülkiyet hakkı kapsamında değerlendirilmesi gerektiği kanaatinde. Bkz. Anayasa Mahkemesi Kararı E. 2011/145, K. 2013/70, T. 6.6.2013. (23.11.2013 Tarih ve 28830 Sayılı Resmi Gazete), Anayasa Mahkemesi Kararı E. 2004/81, K. 2008/48, T. 31.1.2008 (20.03.2008 Tarihli ve 26822 Sayılı Resmi Gazete).

³⁰ **Çelikel & Erdem**, s. 372; **Dardağan**, Esra (2000) Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Haklardan Doğan Kanunlar İhtilafı, Ankara, Betik, s. 109.

³¹ Döşemelik kumaş endüstrisinde 130’dan fazla firma ile yapılan görüşmeler sonrasında, tasarım taklitlerinin teknolojik gelişmeler ile her geçen gün arttığı ve taklitlerin ülke sınırlarını aştığı belirtilmektedir. Çalışmada, İtalyan bir firmaya ait tasarımın taklit edilerek, Belçikalı bir firma için Kore’de üretilip Almanya’da satılması örneğine yer verilmiştir. Bkz. **Dickson**, Keith & **Coles**, Anne-Marie (2000), ‘Textile Design Protection: Copyright, CAD and Competition’ Technovation, S: 1, C: 20, s. 49.

³² **Suluk & Karasu & Nal**, s. 36; **Erdem**, Patent Hakkının Korunması, s. 1.

³³ **Erdem**, B. Bahadır, ‘Fikri Haklarda Ülkesellik Prensibi’ (1999) Prof. Dr. Nihal Uluocak’a Armağan, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, s. 46; **Ömeroğlu**, s. 59.

³⁴ Ancak, uluslararası alanda hukukların yeknesaklaştırılması adına yapılan faaliyetlerin, ülkesellik prensibini zayıflatıldığı ve bu nedenle, koruma ülkesi hukukunun mutlak şekilde uygulanmasını zor hale getirdiği doktrinde ifade edilmektedir. Bkz. **Öztürk**, Ayşenur (2019) Türk Hukukunda ve Karşılaştırmalı Hukukta Telif Hakkına İlişkin Sözleşmelere Uygulanacak Hukuk, İstanbul, On İki Levha, s. 124; **Ömeroğlu**, s. 60. Ayrıca, fikrî mülkiyet hakları açısından ülkesellik prensibinin terkedilip, bu alandaki yeknesaklaştırma faaliyetlerinin artırılması gerektiğini savunan görüş için bkz. **Shack**, Haimo (2009), ‘The Law Applicable to (Unregistered) IP Rights: After Rome II’ Ritsumeikan Law Review, S: 26, s. 139. Ayrıca yazar, makale sonunda, ifade etmektedir. Bkz. s. 144.

³⁵ **Erdem**, B. Bahadır (2002) Patent Hakkının Korunmasına ve Patent Hakkına İlişkin Sözleşmelere Uygulanacak Hukuk, 2. Baskı, İstanbul, Beta, s. 82. Öyle ki, Fikrî mülkiyet hakları yapıları gereği, aynı anda birden fazla ülkede ihlal edilebilir niteliktedir. **Ömeroğlu**, Ekin (2020), ‘Fikri Mülkiyet Haklarının İhlaline Uygulanacak Hukukta “Soft Law” Tarafından Hukuk Seçimine Yer Verilmesi’ Public and Private International Law Bulletin, S: 1, C: 40, s. 75.

Sözleşmeden doğan uyuşmazlıklar; genellikle lisans verilmesi, hakkın devri veya hakların geliştirilmesinden kaynaklanır. Sözleşme dışı uyuşmazlıklar ise genellikle fikrî mülkiyet hakkının ihlâl edildiği iddiasına dayanır³⁶.

Hukukumuzda, ülkemiz sınırları içerisinde sınai mülkiyete ilişkin korumadan yararlanabilecek kişiler açısından da bir sınırlama getirilmiştir. SMK'nın 3/1 maddesinde, Türk vatandaşlarının yanı sıra Türkiye'de tasarım hukuku korumasından kimlerin faydalanabileceği düzenlenmiştir:

“Bu Kanunla sağlanan korumadan;

- a) *Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları,*
- b) *Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde yerleşim yeri olan veya sınai ya da ticari faaliyette bulunan gerçek veya tüzel kişiler,*
- c) *Paris Sözleşmesi veya 15/4/1994 tarihli Dünya Ticaret Örgütü Kuruluş Anlaşması hükümleri dâhilinde başvuru hakkına sahip kişiler,*
- ç) *Karşılıklılık ilkesi uyarınca, Türkiye Cumhuriyeti uyruğundaki kişilere sınai mülkiyet hakkı koruması sağlayan devletlerin uyruğundaki kişiler, yararlanır.”*

Ülkesellik prensibi gereğince, madde metninde sayılan kimselerin Türkiye'de tasarım korumasından faydalanabilmek için, Türk hukukunun öngördüğü maddi şekil ve şartları yerine getirmesi gerekir. Bu bağlamda tasarım koruması açısından tescilli tasarım koruması talep edilebilmesi için tasarımın Türkiye'de tescil edilmesi gerekir. Doğası gereği tescilsiz tasarımlar için ise tescil şartı aranmaz.

B. TASARIMA İLİŞKİN UYUŞMAZLIKLARDA UYGULANACAK HUKUKUN TESPİTİ

1. Genel Kural

MÖHUK'ta, fikrî mülkiyete ilişkin “haklara” uygulanacak hukuk ile fikrî mülkiyet haklarına ilişkin “sözleşmelere” uygulanacak hukuk ayrı maddelerde düzenlenmiştir. Çalışmamızın bu kısımda fikrî mülkiyete ilişkin haklara uygulanacak hukuku düzenleyen hükümler, tasarımlara ilişkin durumlar da değerlendirilerek, ele alınacaktır.

MÖHUK'un 23. maddesinde tasarımları da kapsayacak şekilde fikrî mülkiyete ilişkin haklara uygulanacak hukuk düzenlenmiştir.

“1) Fikrî mülkiyete ilişkin haklar, hangi ülkenin hukukuna göre koruma talep ediliyorsa o hukuka tâbidir.

(2) Taraflar, fikrî mülkiyet hakkının ihlâlinden doğan talepler hakkında, ihlâlden sonra mahkemenin hukukunun uygulanmasını kararlaştırabilirler.”

MÖHUK'un 23. maddesinden de açıkça anlaşıldığı üzere hukukumuzda benimsenen genel kural, korumaya ülkesinin hukukunun uygulanmasıdır (*lex loci protectionis*) ki bu durum ülkesellik prensibinin bir yansımasıdır³⁷. Fikrî mülkiyet haklarına, diğer bağlama noktalarına kıyasla, koruma devleti hukukunun uygulanması, doktrin tarafından da uygun görülmektedir³⁸. Koruma devleti hukuku, fikrî mülkiyet haklarına bir bütün olarak uygulanacaktır. Diğer bir deyişle, hakların doğumu, sona ermesi ve ihlali gibi bütün hususlar bu hukuka tabi olacaktır³⁹. Koruma devleti hukukuna tâbi olmak; fikrî mülkiyet hakkı için hangi ülkede koruma talep ediliyorsa; hakkın korunması, fikrî mülkiyet haklarından kaynaklı maddi ve manevî haklar ve fikrî mülkiyete ilişkin diğer hususların da bu hukuka tâbi olmasını ifade eder⁴⁰. Bir fikrî hakkın herhangi bir ülke hukukunca korunması, o fikrî hakkın söz konusu ülkede tanınması şartına bağlıdır. Fikrî hakkın tanındığı ülkeden ise, kural olarak, fikrî hakkın tescil edildiği ülke anlaşılır⁴¹. Dolayısıyla korumanın talep edildiği ülkenin hukuku da uyuşmazlık

³⁷ Ömeroğlu, s. 59; Çelikel & Erdem, s. 377.

³⁸ Çelikel & Erdem, s. 375. Ancak, ülkesellik prensibinin zayıflaması sebebiyle, koruma ülkesi hukuku ile menşe ülkesi hukukunun birlikte uygulanmasının, özellikle telif hakları açısından evrensellik prensibinin kabul edilmesinin, daha isabetli olabileceği de doktrinde ifade edilmektedir. Bkz. Öztürk, s. 60.

³⁹ Erdem, Patent Hakkının Korunması, s. 157; Şanlı & Ataman-Figanmeşe, s. 304. Bir görüşe göre ise, haklara ilişkin uyuşmazlıklara uygulanacak hukuk ile fikrî mülkiyet hakkının mevcudiyeti, sona ermesi ve doğumu gibi noktalar ayrı ayrı ele alınmalıdır. Bu görüşe göre, uyuşmazlıklara koruma yeri hukuku uygulanmalı iken, diğer hususlara menşe hukuku uygulanmalıdır. Bkz. Göger, Erdoğan (1977) Devletler Hususi Hukuku: Kanunlar İhtilafı, 4. Baskı, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, s. 289.

⁴⁰ Yılmazsoy, Ebru (2022), 'Fikri Mülkiyete İlişkin Haklara Uygulanacak Hukuk' Terazi Hukuk Dergisi, S: 185, C: 17, s. 113;

⁴¹ Şanlı & Esen & Ataman-Figanmeşe, s. 262; Çelikel & Erdem, s. 378.

³⁶ Çalışkan, s. 17-18.

çözümü için başvurulacak ülkenin hukuku değil⁴², söz konusu fikrî mülkiyet hakkının tanındığı, örneğin tescil edildiği, ülkenin hukukudur⁴³.

Tasarımlar özelinde de uygulanacak hukuk, bir önceki paragrafta bahsedildiği üzere kural olarak, tasarımın tescil edildiği ülkenin hukukudur. Tasarımın birden fazla ülkede tescili halinde koruma, fikrî hak sahibinin, hakkını tescil ettiği ülkelerin arasından seçtiği bir ülkenin hukukuna göre yapılacaktır⁴⁴. Örneğin hem Türkiye’de hem Almanya’da hem de Fransa’da tescil edilmiş bir tasarıma ilişkin uyuşmazlıkta, uygulanacak hukuk olarak, hak sahibi bu üç ülkeden birinin hukukunu seçebilir.

Tescilsiz tasarımlar açısından ise, tescil söz konusu olmadığından, bunların koruma ülkesi hukukunun hangisi olacağı belirlenmesi gerekmektedir. Kanaatimizce, tescilsiz tasarım korumasının kamuya ilk kez sunulduğu anda başladığı düşünülecek olursa, kural olarak tescilsiz tasarımın kamuya ilk kez sunulduğu ülke hukukunun, koruma ülkesi hukuku olduğu kabul edilmelidir⁴⁵. Bunun yanında, bu ülke hukukunun tescilsiz tasarımlara özel bir koruma sağlamadığı durumda, yine tescilsiz tasarımın kamuya ilk kez sunulduğu devletin hukukuna göre, genel hükümler çerçevesinde bir korumanın sağlanmasının önünde bir engel yoktur. Zira, tescilsiz tasarımın ilk kez kamuya sunulduğu ülkenin hukuku, her ne kadar tescilsiz tasarıma özel bir koruma sağlamıyorsa da bu durum, tasarım hakkına genel hükümlere göre koruma sağlanmasına engel

değildir. Bu yaklaşım, ülkemizde tescilsiz tasarımlara özel bir koruma sağlanmadığı dönemde benimsenen, tescilsiz tasarımın genel hükümler çerçevesinde korunması uygulamasıyla⁴⁶ da paraleldir.

Bu doğrultuda, tescilli tasarımlar açısından hakkın tescil edildiği ülke; tescilsiz tasarımlar için ise hakkın kamuya ilk kez sunulduğu ülkenin hukuku, koruma talep edilen hukuk (*lex loci protectionis*) kabul edilmeli ve uyuşmazlığa konusu uyuşmazlığa bu hukuk uygulanmalıdır.

Günümüz şartlarında, bazı tescilsiz tasarımların ilk defa nerede kamuya sunulduğu belirlenemeyebilir. Örneğin, tasarımın sahibi tasarımcı, konumu belirlenemeyecek şekilde, internet üzerinden kamuya sunmuş olabilir. Bu durumda kanaatimizce hakim, uyuşmazlık ile en sıkı ilişkili hukukun tespitini somut olaya göre yapmalı ve bu değerlendirme neticesinde ulaştığı hukuku uygulamalıdır.

2. Hakkın İhlali Sonrası Hukuk Seçimi

MÖHUK’un 23/2 maddesinde yer alan “*Taraflar, fikrî mülkiyet hakkının ihlâlinden doğan talepler hakkında, ihlâlden sonra mahkemenin hukukunun uygulanmasını kararlaştırabilirler*” hükmü ile uyuşmazlık ortaya çıktıktan sonra taraflara sınırlı bir hukuk seçimi hakkı tanınmıştır⁴⁷. Buna göre taraflar ancak, zarar oluştuğundan sonra, haksız fiil kaynaklı taleplere ilişkin olacak şekilde ve sadece mahkemenin hukukunu (*lex fori*) seçebilecektir⁴⁸. Burada taraflara ülke açısından kısıtlı bir seçim imkanı sunulduğu gibi, sadece ihlal sonrası ile sınırlı olacak şekilde, zaman açısından da bir hukuk seçimi kısıtlamasına gidilmiştir⁴⁹. Belirtmek gerekir ki, hükümde “ihlalden doğan talepler”den bahsedildiği için, söz konusu hukuk seçimi, ihlalin durdurulması ya da tazmin edilmesi gibi taleplerle sınırlı olup, hakkın ihlal edilip edilmediğine ilişkin değildir⁵⁰.

⁴² **Ekşi**, Nuray (2022) Mahkeme Kararlarıyla Milletlerarası Özel Hukuk El Kitabı, İstanbul, Beta, s. 80.

⁴³ Koruma ülkesi hukukundan; hakim hukuku ve fiilen gerçekleştiği yer hukukunun anlaşılması gerektiğini savunan görüşler olsa da genel kabul, hakkın korunmasının talep edildiği hukukun anlaşılması gerektiği yönündedir. Bkz. **Öztürk**, s. 116-120; **Ömeroğlu**, s. 60; **Şanlı**, & **Esen & Ataman-Figanmeşe**, s. 308.

⁴⁴ **Şanlı & Esen & Ataman-Figanmeşe**, s. 308. Doktrinde, fikrî mülkiyet haklarına ilişkin uyuşmazlıklarda hukuk seçiminin kabul edilmesini, ülkesellik ilkesinin zedelenmesi manasına geleceğinden bahisle, eleştiren bir görüş bulunduğu ifade edilse de uluslararası alandaki genel yaklaşım aksi yöndedir. **Öztürk**, s. 117.

⁴⁵ Zira daha evvel ifade ettiğimiz üzere, Türk hukukunda fikrî mülkiyet hakları açısından ülkesellik prensibi geçerlidir. Bu yöndeki yaklaşımın, American Law Institute (ALI) prensipleri tarafından da kabul edilmekte olduğu hakkında bkz. **Metzger**, Axel, ‘Applicable Law Under the CLIP Principles: A Pragmatic Reevaluation of Territoriality’: Basedow, Jürgen & Kono, Toshiyuki & Metzger, Axel (Editörler) (2010) Intellectual Property in the Global Arena, Mohr Siebeck, s. 174.

⁴⁶ **Şehirli Çelik**, Feyzan Hayal (2014) Tasarımların Haksız Rekabet Hükümlerine Göre Korunması: Fikrî Mülkiyet-Haksız Rekabet Hukuku İlişkisi Odaklı Bir İnceleme, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, s. 138.

⁴⁷ Hukuk seçimine ilişkin detaylı açıklamalar için makalemizin “1. Sübjektif Metot: Tarafların Hukuk Seçimi” başlığına göz atılabilir.

⁴⁸ **Çelikel & Erdem**, s. 377; **Akıncı**, s. 76; **Doğan**, s. 395; **Şanlı & Esen & Ataman-Figanmeşe**, s. 303.

⁴⁹ **Tekinalp**, G., s. 269; **Şanlı & Esen & Ataman-Figanmeşe**, s. 304.

⁵⁰ **Doğan**, s. 395; **Ömeroğlu**, s. 65.

Hukuk seçimi, İhlâlden sonra yapılacak olsa da seçim hakkının taraflara bırakılması ile taraflar arasındaki hukuk güvenliğinin temini amaçlanmaktadır⁵¹. Ayrıca bu hüküm, hakkın birden fazla yerde ihlali halinde, tek bir hukukun uygulanmasına olanak tanıyarak hakim açısından kolaylık sağlamaktadır⁵². Ancak, hukuk seçimine kısıtlı olarak imkan tanınmış olması doktrinde eleştirilmektedir⁵³.

Son olarak belirtmek gerekir ki, MÖHUK'un 23/2 maddesinde düzenlenen hukuk seçimine ilişkin hükmün, tescilsiz tasarımlar açısından da uygulanmasının önünde hukuken bir engel bulunmamaktadır.

3. Uluslararası Tescil ve Topluluk Tasarımı

Üzerinde durulması gereken diğer bir husus ise, uluslararası tescildir. Kural olarak, ülkesellik prensibi uyarınca, tasarımını yurt dışında korumak isteyen kimselerin, tasarımlarını ilgili ülkelerde tescil ettirmeleri gerekiyor ise de tek bir başvuru ile birden fazla ülkede korumanın mümkün olduğu haller de mevcuttur⁵⁴. Tasarım sahipleri Türkiye'nin taraf olduğu Endüstriyel Tasarımların Uluslararası Tesciline İlişkin Lahey Anlaşması (Lahey Anlaşması)⁵⁵ uyarınca, birden çok ülkede tasarımlarını aynı anda tescil ettirebilir. Bu anlaşmanın altmıştan fazla üyesi bulunduğu göz önüne alındığında koruma talep edilebilecek ülke hukuku sayısı da hayli artabilmektedir.

Çoklu koruma sağlayan diğer bir metot ise Topluluk Tasarımı korumasıdır. 2002 yılında 6/2002 sayılı Topluluk Tasarım Tüzüğü⁵⁶ yürürlüğe girmiş ve Tüzük ile birlikte literatüre "Topluluk Tasarımı" ve "Topluluk Tasarım Hakkı" kavramları dahil olmuştur. Topluluk tasarımı başvurusu ile bir tasarımın tüm Avrupa Birliği (AB) ülkeleri kapsa-

mında korunması mümkündür⁵⁷. Topluluk tescilli olan tasarımlara ilişkin tecavüz ve hükümsüzlük davaları, Tüzük'ün 52. maddesi uyarınca "Topluluk Tasarım Mahkemeleri"nde açılabilir⁵⁸. Tüzük'ün 88. maddesi uyarınca bu davalara Tüzük kuralları uygulanacaktır. Tüzükte yer almayan hükümler için ise ilgili mahkeme kendi hukukunu (kendi milletler arası özel hukuk kuralları da dahil olmak üzere) uygulayacaktır. Ancak belirtmek gerekir ki, Türkiye AB üyesi olmadığından ve söz konusu mahkemeler ülkemizde yer almadığından, uygulanacak hukuk olarak Türk hukukunun tespit edildiği durumlarda Tüzük maddeleri uygulanamayacaktır. Türk hakim, MÖHUK hükümlerinden hareketle uygulanacak hukuku tespit edecektir. Bunun yanında, MÖHUK'un kanunlar ihtilâfı kuralları AB üyesi bir devletin hukukuna gönderme yaptığında, AB ülkelerinde söz konusu Tüzük hükümleri uygulama bulacağından, Türk hakiminin de uyumsuzluğa Tüzük hükümlerini uygulaması gerekecektir.

Bir tescilsiz tasarımın "topluluk tasarımı" olarak korunmasının ön şartı, ilk defa topluluk içerisinde kamuya sunulmasıdır. İlk defa topluluk dışında kamuya sunulmuş olan tescilsiz tasarımlar ise topluluk korumasından faydalanamayacaktır. Belirtmek gerekir ki, tescil başvurusu yapılmış bir tasarım, yayınlanana kadar tescilsiz tasarımlar ile aynı koruma şartlarına tabi olacaktır⁵⁹.

Tüm bunlara ek olarak bölgesel manada çoklu tescil ve koruma sağlayan metotların yanı sıra⁶⁰, tasarımların her bir ülkede ayrı ayrı tescili de mümkündür.

⁵¹ Ömeroğlu, s. 64; Tokar, s. 55.

⁵² Erdem, Patent Hakkının Korunması, s. 121. Şanlı, s. 50.

⁵³ Doktrinde yer alan eleştiriler ile sadece hakimın hukukunun seçimine izin verilmesi, seçimin zamanı, seçimin zayıf tarafın korunmasına ve üçüncü kişilere etkisi açısından detaylı incelemeler için bkz. Ömeroğlu, s. 69-74.

⁵⁴ Suluk & Karasu & Nal, s. 359.

⁵⁵ 14.04.2004 Tarihli ve 25433 Sayılı Resmi Gazete.

⁵⁶ 12 Aralık 2001 tarih ve 6/2002 sayılı Avrupa Birliği Topluluk Tasarımı Hakkında Konsey Tüzüğü, 05.01.2002 Tarihli Official Journal.

⁵⁷ Suluk & Karasu & Nal, s. 359; Massa, Charles-Henry & Alain, Strowel (2003), 'Community Design: Cinderella Revamped' European Intellectual Property Review, S: 2, C: 25, s. 69.

⁵⁸ Suluk, Cahit (2002) Avrupa Topluluğu Hukukunda Tasarımların Korunması - Topluluk Tasarımı, Ankara, Seçkin, s. 132.

⁵⁹ Suluk, Cahit (2018), '6769 Sayılı Sınai Mülkiyet Kanununun Getirdiği Yenilikler' Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi, S: 1, C: 4, s. 101.

⁶⁰ Benelux ülkelerinde, Avrasya bölgesinde ve Afrika bölgesinde, bölgesel başvuru imkânı tanıyan ofisler bulunmaktadır. Bkz. Suluk & Karasu & Nal, s. 360.

4. Birleşmiş Milletler Uluslararası Mal Satış Sözleşmesi'nin (CISG) Uygulama Alanı Bakımından Tasarımlar

MÖHUK'un 2. maddesinde yer alan “*Türkiye Cumhuriyetinin taraf olduğu milletlerarası sözleşme hükümleri saklıdır.*” hükmü gereğince, ülkemizin taraf olduğu uluslararası sözleşmeler uygun düştüğü ölçüde tasarımlara ilişkin uyuşmazlıklara kanunlardan daha öncelikli uygulanır⁶¹.

Tarafların hukuk seçimi yapmaları mümkün olup da hukuk seçimi yapmadıkları durumlarda, uyuşmazlık konusu, Türkiye'nin 5870 sayılı Kanun⁶² ile katıldığı, Birleşmiş Milletler Uluslararası Mal Satış Sözleşmesi (CISG)⁶³ kapsamına giriyorsa artık CISG hükümleri uygulanacaktır. Bir uyuşmazlığın CISG kapsamına girebilmesi için; öncelikle, CISG'in 2. maddesinde belirtilen kapsam dışı haller⁶⁴ arasında yer almaması, taşınır mal satımına ilişkin bir sözleşme bulunması veya uyuşmazlığın CISG'de düzenlenen, teamüllere uymak gibi, bir yükümlülüğü ihlal etmemiş olması gerekmektedir⁶⁵. Buna ek olarak satım sözleşmesinin taraflarının işyerlerinin aynı ülkede bulunmaması ve tüm tarafların işyerlerinin bulunduğu ülkeler anlaşmaya taraf olmalı veya kanunlar ihtilâfi kurallarınca sözleşmeye taraf bir ülkenin hukuku yetkili olmalıdır⁶⁶. Bizim de katıldığımız görüş-

şe göre, CISG'in uygulanması için uyuşmazlığa konu olan sözleşmenin taraflarının, akdettikleri sözleşmenin CISG'e tabi olduğunu bilmesi şart değildir⁶⁷. Zira taraflar isterlerse hukuk seçimi yaparak CISG'in uygulanmasının önüne de geçebilme imkanını sahiptir.

Belirtmek gerekir ki, taraflar uygulanacak hukuk olarak, kısmen ya da tamamen, CISG hükümlerini belirleyebilecekleri gibi, CISG'e üye bir devletin hukukunun seçilmesi ya da uygulanacak hukuk olarak CISG'e taraf bir devletin hukukunun tespit edilmesi halinde de uyuşmazlığa CISG hükümleri uygulanacaktır⁶⁸.

Bu bağlamda gayri maddî mal varlığı olarak tasarımların CISG kapsamında mal kabul edilip edilemeyeceğinin belirlenmesi gerekir. Kural olarak cisimleşmiş ve taşınması mümkün mallar CISG kapsamında mal kabul edilmekle birlikte, cisimleşmemiş gayri maddî haklar, kapsama dahil edilmemelidir⁶⁹. Ancak, cisimleşme her zaman elle tutulur somut bir form olmak zorunda değildir. Örneğin, yazılımların CISG kapsamında kabul edilmesi için somut ortama aktarılması gerektiğini savunan görüşün yanında, somut ortama aktarılmamış olsa dahi yazılımların da CISG kapsamında mal sayılması gerektiğini savunan bir görüş de mevcuttur⁷⁰.

⁶¹ **Eksi**, s. 104; **Çelikel & Erdem**, s. 42; **Şanlı & Esen & Ataman-Figanmeşe**, s. 17.

⁶² 14.04.2009 tarihli ve 27200 sayılı Resmi Gazete.

⁶³ 'United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods (CISG) | CISG-Online.Org' <https://ciscg-online.org/Text-of-the-Convention, s.e.t. 22 Kasım 2023>.

⁶⁴ Doktrinde, bu maddenin yanlış tercüme edilmesinin, özellikle “hovercraft”ın “hava yastıklı taşıt” şeklinde Türkçeleştirmesinin, uygulamada yanlış yorumlara sebep verdiğinden bahisle bu durum eleştirilmektedir. **Kiraz**, Şerife Esra (2023), ‘Türk Mahkemelerinde CISG’nin Uygulanma(ma)sı: Madde 2(e) Bağlamında Bir Değerlendirme’ Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi, S: 2, s. 581.

⁶⁵ **Toker**, Ali Gümrak (2016), ‘Vienna Satım Sözleşmesi (CISG) Uyarınca Sözleşmenin Esaslı İhlali’ Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, S: 1, C: 33, s. 223.

⁶⁶ **Şanlı & Esen & Ataman-Figanmeşe**, s. 383. Ülkemizin CISG'e taraf olmadığı dönemde de kanunlar ihtilâfi kurallarınca CISG'e taraf bir ülkenin hukukunun uygulandığı dönemde, CISG hükümleri uygulama bulmaktaydı. Bkz. **Toker**, Ali Gümrak (2005) 11 Nisan 1980 Tarihli Uluslararası Taşınır Mal Satımına İlişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nin (Vienna Sözleşmesi) Uygulama Alanı, Ankara, Seçkin, s. 44 vd; **Toker**, Esaslı İhlal, s. 216; **Erdem**, Ercüment (1989), Milletlerarası Mal Satışlarında 11 Nisan 1980 Tarihli Birleşmiş Milletler Sözleşmesinin Uygulama Alanı' İzmir Barosu Dergisi, S: 1, C: 54, s. 93.

⁶⁷ **Zeytin**, Zafer (2022) Milletlerarası Mal Satım Sözleşmeleri Hukuku CISG-Incoterms, 4. Baskı, Ankara, Seçkin, s. 50; **Yıldırım**, Zeynep (2013), ‘Milletlerarası Mal Satımına İlişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nin (Vienna Satım Sözleşmesi) Uygulama Alanı’ Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S: 2, C: 17, s. 1073. Tarafların sözleşmenin CISG kapsamında olduğunu bilmeleri gerektiğini savunan aksi yöndeki görüş için bkz. **Toker**, Uygulama Alanı, s. 54.

⁶⁸ **Karaca**, Hüseyin (2019), ‘CISG’in Milletlerarası Uygulama Alanı, İrade Serbestisi ve Bazı Yorum Meseleleri’ Public and Private International Law Bulletin, S: 1, C: 39, s. 199; **Akıncı**, s. 38. Üye devletlerin CISG'in 1/1-b maddesine çekince koyması halinde nasıl bir yol izlenmesi gerektiğine dair doktrindeki görüşlerin ve CISG Danışma Kurulu görüşünün detaylı incelemesi için bkz. **Karaca**, 200-203.

⁶⁹ **Tarman**, Zeynep Derya, ‘Türk Satım Hukukunda Yeni Bir Dönem: Vienna Satım Antlaşması'nın Milletlerarası Satım Sözleşmelerine Etkisi’: Yenidünya, A. Caner & Erkan, Mustafa & Asat, Rayhan (Editörler) (2013) İpek Yolu Canlanıyor Türk-Çin Hukuk Zirvesi, Ankara, Adalet, s. 176; **Zeytin**, s. 61. **Selanik**, Atakan Adem & **Bayram**, Orkun & **Talay Değirmenci**, Işıl (2018), ‘Vienna Satım Antlaşması'nın (CISG) Tarihsel Gelişimi ve Uygulama Alanı’ Gaziantep University Journal of Social Sciences, S: 4, C: 17, s. 1363.

⁷⁰ **Vujanović**, Nataša (2014), ‘The CISG's Scope of Application Ratione Materiae with Regard to Software Transaction’ Zeitschrift für europarechtliche Studien, S: 4, C: 17, s. 531-532. Bu noktada, Koblenz Temyiz Mahkemesi 17.09.1993 tarihli, Zürih Kanton Ti-

Her ne kadar SMK'nın 55/2 maddesi, bilgisayar programlarının ürün sayılamayacağını ifade etmekte ise de bu durum elektronik ortamda oluşturulmuş bir tasarımın korunmayacağı anlamına gelmez⁷¹. Kanaatimizce, tasarım korumasının gündeme gelmesi için ürün/ürün parça ve görünüm unsurlarının varlığına ihtiyaç olduğundan, bir ürün ya da ürün parçasına uygulanmamış tasarımın CISG kapsamında mal kabul edilmesi mümkün değildir⁷². Ancak, elektronik ortamda dahi olsa bir ürüne uygulanmış tasarımların, CISG kapsamında olduğu kabul edilmelidir.

Ayrıca, lisans sözleşmelerine de CISG hükümlerinin uygulanması gerektiği fikri çeşitli mahkeme kararlarında⁷³ belirtilmekte ve Uluslararası Ticaret Odası (ICC)'nın "ICC Fikri Mülkiyet Yol Haritası"⁷⁴ başlıklı raporunda (CISG'de dahil olmak üzere) sözleşme hukuku ilkelerinin lisans sözleşmelerine uygulanması gerektiği ifade edilmektedir⁷⁵. Kana-

care Mahkemesi 17.02.2000 tarihli, Avusturya Yüksek Mahkemesi 21.06.2005 tarihli, Arnhem Bölge Mahkemesi 28.06.2006 tarihli, Hollanda Merkez Bölge Mahkemesi 25.03.2015 tarihli kararlarında bilgisayar programlarının CISG kapsamına dahil olduğunu ifade etmiştir. Ancak Arnhem Bölge Mahkemesi 15.01.2007 tarihli bir kararında "yazılım sözleşmesi"nin CISG kapsamında olmayacağına karar vermiştir. Bkz. 'Software Contracts and the CISG | CISG-Online.Org' <https://cisg-online.org/cisg-article-by-article/part-1/art.-3-cisg/software-contracts-and-the-cisg>, s.e.t. 09.11.2023.

⁷¹ **Suluk & Orhan**, s. 29; **Bozgeyik**, s. 187.

⁷² Belirtmek gerekir ki, burada kastettiğimiz husus bizzat tasarıma ilişkin yapılan sözleşmelere ilişkindir. Diğer bir ifade ile tasarımın CISG kapsamındaki "taşınır mal" kategorisi dahil olup olmaması ile ilgilidir. Yoksa CISG'e konu bir mal üzerindeki fikrî mülkiyet hakkı sahipliği iddiasına ilişkin değildir. CISG'in 42. maddesinde yer alan üçüncü kişilerin sözleşme konusu eşyalar üzerindeki fikrî mülkiyet hakkı iddiaları ile ilgili detaylı açıklamalar için bkz. **Atamer**, Yeşim M & **Altunbaş Sancak**, Zahide, 'Satım Sözleşmesinde Zapt: Türk Borçlar Kanunu Hükümleri Günümüz Sorunlarına Ne Ölçüde Cevap Verebiliyor?': Kendigelen, Abuzer (Editör) (2020) Prof. Dr. Türkân Radonun Anısına Armağan, İstanbul, On İki Levha, s. 80-83.

⁷³ Orta-Hollanda Bölge Mahkemesi'nin 25.03.2015 tarihli kararı. Bkz. **Eymeren**, Joost Van (2016), 'Netherlands: International Software License Agreement as Purchase Agreement under the CISG and the Exhaustion- Doctrine' Computer Law Review International, S: 2, C: 17, s. 60.

⁷⁴ **ICC**, ICC Intellectual Property Roadmap 2020, ICC - International Chamber of Commerce, <https://iccwbo.org/news-publications/policies-reports/icc-intellectual-property-roadmap-current-emerging-issues-business-policy-makers/>, s.e.t. 18.11.2023.

⁷⁵ Metnin, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB) tarafından tercüme edilmiş hali için bkz. **ICC** (2020), ICC Fikri Mülkiyet Yol Haritası 14. Baskı, <https://icc.tobb.org.tr/docs/2021/iproadmap-2020turpagesint.pdf>, s.e.t. 09.11.2023.

atimizce, tasarımlara ilişkin lisans sözleşmeleri, tasarımın, elektronik ortamda dahi olsa, somutlaştığı bir ürünü içermediğinden CISG kapsamına dahil edilmemelidir. Zira bizzat tasarımın uygulandığı ürünün satılması ile tasarımı uygulama hakkının satılması farklı sözleşmelerdir ve bu hak yukarıdaki belirttiğimiz üzere CISG kapsamına dahil değildir.

C. TASARIM HAKKINA İLİŞKİN SÖZLEŞMELERE UYGULANACAK HUKUKUN TESPİTİ

Fikrî mülkiyet haklarına ilişkin sözleşmelere uygulanacak hukuka ilişkin genel kural MÖHUK'un 28. maddesinde şu şekilde kaleme alınmıştır:

"(1) Fikrî mülkiyet haklarına ilişkin sözleşmeler, tarafların seçtikleri hukuka tâbidir.

(2) Tarafların hukuk seçimi yapmamış olmaları hâlinde sözleşmeden doğan ilişkiye, fikrî mülkiyet hakkını veya onun kullanımını devreden tarafın sözleşmenin kuruluşu sırasındaki işyeri, bulunmadığı takdirde, mutad meskeni hukuku uygulanır. Ancak hâlin bütün şartlarına göre sözleşmeyle daha sıkı ilişkili bir hukukun bulunması hâlinde sözleşme bu hukuka tâbi olur.

(3) İşçinin, işi kapsamında ve işinin ifası sırasında meydana getirdiği fikrî ürünler üzerindeki fikrî mülkiyet haklarıyla ilgili işçi ve işveren arasındaki sözleşmelere, iş sözleşmesinin tâbi olduğu hukuk uygulanır."

Görüldüğü üzere, madde metninde uygulanacak hukuk olarak öncelikle, tarafların seçtiği hukuk kabul edilmiştir. Tarafların seçim yapmaması halinde ise bir takım bağlama noktaları öngörülmüştür. Son olarak, işçilerin işin ifası gereği meydana getirdiği ürünlerle ilgili olarak işveren ile aralarındaki sözleşmelerden kaynaklı uyuşmazlıklar için, MÖHUK'un 27. maddesinde yer alan, iş sözleşmelerinin tabi olduğu hukuka gönderme yapılmıştır.

1. Sübjektif Metot: Tarafların Hukuk Seçmesi

Milletlerarası özel hukukta, sadece tasarım hukukuna ilişkin sözleşmeler açısından değil, kural olarak sözleşmeler hukuku alanında irade muhtariyeti prensibi geçerlidir⁷⁶. Bu prensip, uyuşmazlığa

⁷⁶ **Çelikel & Erdem**, s. 376; **Şanlı & Esen & Ataman Figanmeşe**, 324. **Doğan**, s. 399; **Öztürk**, s. 126.

uygulanacak hukukun taraflarca seçilmesine müsaade edilmesini ifade eder. Tarafların hukuk seçmeleri, birçok ülkede olduğu gibi bizim iç hukukumuzda da kabul edilen “sözleşme özgürlüğü” prensibinin milletlerarası hukuktaki bir yansımasıdır⁷⁷. Sözleşmeler bakımından taraflarca seçilen hukukun öncelikli uygulanması, tarafların menfaatlerinin hayata geçirilmesine katkı sağlar⁷⁸. Zira, tarafların içeriğini özgürce belirledikleri bir sözleşmeden kaynaklı uyuşmazlığın çözümünde en etkili olacak hukuku tercih etmeleri oldukça muhtemeldir. Taraflara hukuk seçimi hakkı tanınmasının ayrıca, hakimin işini kolaylaştırmak, güven ortamı sağlamak ve sözleşme ile alakasız bir hukukun uygulanmasının önüne geçmesi gibi faydaları da bulunmaktadır⁷⁹.

Maddi hukuk açısından sözleşme özgürlüğü, maddi tamamlayıcı unsurlarda ortaya çıkarken; milletlerarası özel hukukta seçilen hukukun emredici, tamamlayıcı ve yorumlayıcı tüm hükümleri sözleşmeye uygulanır⁸⁰. Ancak yine de her hukuk düzeni irade muhtariyetine istisna nitelikte emredici hükümler içermektedir⁸¹. Geçerli bir hukuk seçimi yapılsa dahi kamu düzenine aykırılık sebebiyle, seçilen hukukun uygulanmasının önüne geçilebilmesi bunun bir örneğidir⁸².

⁷⁷ **Esen**, Turhan (1954), ‘Devletler Hususi Hukukunda İradenin Muhtariyeti Prensibi’ Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S: 1, C: 11, s. 478; **Arslan**, İlyas (2013), ‘5718 Sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun Uyarınca Sözleşmeden Doğan Borç İlişkilerinde Zimni Hukuk Seçimi’ Public and Private International Law Bulletin, S: 2 C: 33, s. 2.

⁷⁸ **Özdemir Kocacakal**, Hatice (2012), ‘Sözleşmelere Uygulanacak Hukukun MÖHUK m. 24 Çerçevesinde Tespiti ve Üçüncü Devletin Doğrudan Uygulanan Kuralları’ Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni S: 1-2, C: 30, s. 49; **Şanlı & Esen & Ataman-Figanmeşe**, s. 273; **Toker**, Hukuk Seçimi, s. 60.

⁷⁹ **Şanlı**, Cemal (2019) Uluslararası Ticari Akitlerin Hazırlanması ve Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları, 7. Baskı, Beta, İstanbul, s. 50.

⁸⁰ **Kocayusufpaşaoğlu**, Necip (1957), ‘Devletler Hususi Hukukunda, Tarafların Sükûtu Halinde Akidlere Tatbik Edilecek Kanun’ İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, S: 1-4, C: 21, s. 359; **Erdem**, Patent Hakkının Korunması, s. 157; **Uluocak**, s. 186.

⁸¹ **Özdemir**, Didem (2003), ‘Milletlerarası Ticari Tahkimde Esasa Uygulanacak Hukuk Olarak Lex Mercatoria’ Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S: 2, C: 7, s. 0.

⁸² **Özdemir Kocacakal**, s. 37; **Şanlı & Esen, & Ataman-Figanmeşe**, s. 86. MÖHUK’un 5. maddesinde düzenlenen kamu düzeni müdahalesi gereği, yabancı hukukun bir hükmünün uygulanması halinde Türk kamu düzeni ihlal edilecekse, söz konusu hüküm uygulanmayacaktır. Ancak, madde metninde, böyle bir ihlal halinde sadece Türk hukukuna atıf yapılmamıştır. Türk hu-

kural, MÖHUK’un 24. maddesinin ilk cümlesi uyarınca hukuk seçiminin açık bir şekilde yapılması iken⁸³, ikinci cümleye göre seçilen hukukun “*tereddüte yer vermeyecek biçimde*” anlaşılması halinde zımni hukuk seçimi de mümkündür⁸⁴. Taraflar açıkça bir hukuku seçtiklerinde, artık seçilen hukukun maddi hükümleri uygulanır. Başka bir ifade ile seçilen hukukun kanunlar ihtilâfı kurallarına başvurulmaz. Zira aksi durum tarafların öngöremedikleri bir hukukla karşılaşmalarına sebep olabilecektir⁸⁵. Ancak taraflarca, sözleşmeden kaynaklı uyuşmazlık halinde seçilen hukukun atıf kurallarının da uygulanacağını açık şekilde belirtmeleri bu kuralın istisnasıdır⁸⁶.

Maddenin üçüncü fıkrasında hukuk seçiminin zamanına ilişkin bir sınırlama olmadığı açıkça ifade edildiğinden, tarafların kural olarak hukuk seçimini her zaman yapabilmeleri mümkündür⁸⁷. Ayrıca, ikinci fıkrada, kısmi hukuk seçiminin de mümkün olduğu ifade edilmektedir. Buna göre, taraflar sözleşmenin bölünebilen borçları açısından, farklı hukuklarının uygulanmasını kararlaştırabilirler⁸⁸. Örneğin, bir tasarım lisans sözleşmesinin bedele ilişkin maddesine Türk hukukunun, alt lisans verilmesine

kukunun, “gerekli görülen hallerde” uygulanacağı belirtilmiştir. Dolayısıyla buradan hareketle, kanunlar ihtilâfı kuralları çerçevesinde belirlenen hukuk sistemi içerisinde Türk kamu düzenini ihlal etmeyen bir çözüm yolu aranması ve ancak böyle bir çözümün mümkün olmaması durumunda Türk hakiminin Türk hukukuna (*lex fori*) göre karar vermesi gerektiği hakkında bkz. **Öztürk**, s. 233-235.

⁸³ **Şanlı & Esen, & Ataman-Figanmeşe**, s. 276; **Can**, Hacı & **Toker**, Ali Gümrak (2016) Milletlerarası Özel Hukuk: Ders Kitabı, 2. Baskı, Ankara, Seçkin, s. 269.

⁸⁴ **Arslan**, s. 7; **Tekinalp**, Gülören & **Uyanık Çavuşoğlu**, Ayfer (2011) Milletlerarası Özel Hukuk Bağlama Kuralları, İstanbul, Vedat, s. 357. Mülga MÖHUK döneminde sadece, açık hukuk seçiminin kabul ediliyor oluşu doktrinde eleştirilmekteydi. Bkz. **Tiryakioğlu**, Bilgin (1996) Taşınır Mallara İlişkin Milletlerarası Unsurlu Satım Akitlerine Uygulanacak Hukuk, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, s. 250. Ayrıca mülga MÖHUK döneminde de zımni hukuk seçiminin mümkün olması gerektiğinin ifade edildiği görülmektedir. **Tekinalp**, Gülören (2004) Milletlerarası Özel Hukuk: Bağlama Kuralları, 8. Baskı, İstanbul, Beta, s. 283.

⁸⁵ **Şanlı**, s. 48; **Tiryakioğlu**, s. 15.

⁸⁶ **Tekinalp & Uyanık Çavuşoğlu**, s. 355; **Şanlı & Esen & Ataman-Figanmeşe**, s. 330.

⁸⁷ **Nomer**, Ergin (2018) Milletlerarası Usul Hukuku, 2. Baskı, İstanbul, s. 326; **Şanlı & Esen & Ataman-Figanmeşe**, s. 330.

⁸⁸ **Şanlı, & Esen, & Ataman-Figanmeşe**, s. 254; **Toker**, Telif Hakkı s. 63.

ilişkin maddesine ise başka bir ülkenin hukukunun uygulanacağı, taraflarca karara bağlanabilir. Yine mülga MÖHUK döneminde de kanunda, hukuk seçiminin her zaman yapılabileceği ya da kısmi hukuk seçiminin geçerli olduğuna dair özel hüküm yokken dahi doktrinde, hukuk seçiminin zaman açısından bir sınırlamaya tabi olmadığı ve kısmi hukuk seçiminin mümkün olduğu ifade edilmektedir⁸⁹.

Son olarak, tarafların hukuk seçimi yapabilmesi için sözleşmede yabancılik unsuru bulunmalıdır. Doktrinde bir görüş, sadece uygulanacak hukukun yabancı bir hukuk olarak seçilmesi halinde dahi sözleşmenin yabancılik unsuru taşımış olacağını ifade ederken⁹⁰, bizim de katıldığımız ikinci bir görüşe göre yabancılik unsuru bir ön şart olup, bu unsuru barındırmayan sözleşmelerde hukuk seçimi yapılamayacaktır⁹¹. Diğer bir görüşe göre ise, sözleşme milletlerarası ticareti ilgilendiren bir yapıda ise milletlerarası sayılmalı ve yabancılik unsuru bulunmasa dahi, hukuk seçimine imkân tanınmalıdır⁹².

Sonuç olarak ifade edilmelidir ki, MÖHUK'un 28. maddesi fikri mülkiyete ilişkin sözleşmeleri özel olarak düzenlemişse de yukarıda hukuk seçimi ile ilgili yapılan genel açıklamalar, tasarım için yapılan sözleşmeler de dahil olacak şekilde, fikri mülkiyet haklarına ilişkin tüm sözleşmeler bakımından geçerlidir⁹³.

2. Objektif Metot: Hukuk Seçimi Yapılmaması Halinde Uygulanacak Hukuk

MÖHUK tarafların fikri mülkiyete ilişkin sözleşmeler için hukuk seçimi yapmamaları halinde uygulanacak hukuk ile ilgili oldukça detaylı bir düzenlemeye yer vermiştir. MÖHUK'un 28/2 maddesine göre taraflar arasındaki hukuki ilişkiye uygulanacak ilk hukuk "*fikri mülkiyet hakkını veya onun kullanımını devreden tarafın sözleşmenin kuruluşu sırasındaki işyeri*"nin bulunduğu yer hukukudur. Fikri

mülkiyet hakkını veya onun kullanımını devreden tarafın işyeri hukukunun bulunmadığı durumlarda "*fikri mülkiyet hakkını veya onun kullanımını devreden tarafın, ... mutad meskeni hukuku*" uygulanacaktır. Bu bağlamda, MÖHUK'un 28/2 maddesinde hakkı ya da kullanım devreden tarafın doğrudan karakteristik edim borçlusu kabul edildiği ifade edilebilir⁹⁴. Zira, madde metninde uygulanacak hukuk belirtilirken hakkı ya da kullanım devreden taraf merkeze alınmıştır. Ancak, kanun koyucunun, sözleşmede paradan başka bir şey borçlanan tarafı, karakteristik edim borçlusu kabul eden⁹⁵ genel yaklaşımı, fikri mülkiyet haklarına ilişkin sözleşmelere de uyarlayarak, doğrudan fikri mülkiyet hakkını devreden tarafı karakteristik edim borçlusu olarak benimsemesi doktrinde eleştirilmektedir⁹⁶. Bu düzenlemelerin ardından, bir nevi istisnai düzenleme olarak, somut olayda sözleşmeyle daha sıkı ilişkili bir hukuk bulunuyorsa, sözleşmenin bu hukuka tâbi olacağı belirtilmiştir.

MÖHUK'un 28. maddesinde fikri mülkiyet hakları arasında bir ayrıma gidilmediğinden, buradaki düzenlemeler, tescilli olup olmamasına bakılmaksızın, tasarımlara ilişkin sözleşmelere de uygulanmalıdır. Ayrıca yukarıda CISG hakkında yaptığımız açıklamalar bu kısım için de dikkate alınabilir.

3. İşçilerin Ürünleri ile İlgili Uyuşmazlıklara Uygulanacak Hukuk

MÖHUK'un 28/3 maddesi iş sözleşmelerine uygulanacak hukuku düzenleyen MÖHUK'un 27. maddesine gönderme yapmaktadır. Buna göre işçinin, işi kapsamında ve işinin ifası sırasında meydana getirdiği tasarımlar üzerindeki haklarla ilgili işvereni ile arasındaki sözleşmeye iş sözleşmelerinin tâbi olduğu hukuk uygulanacaktır.

⁸⁹ Çelikel, Aysel (1997) Milletlerarası Özel Hukuk, 5. Baskı, İstanbul, Beta, s. 237.

⁹⁰ Şanlı & Esen, & Ataman-Figanmeşe, s. 284; Çelikel & Erdem, s. 386.

⁹¹ Özel, Sibel, 'Sözleşmesel İlişkide Yabancılik Unsuru ve Hukuk Seçimi': Tiryakioğlu, Bilgin & diğerleri (Editörler) (2016) Milletlerarası Özel Hukukta Güncel Konular Sempozyumu, Ankara, Yetkin, s. 425; Toker, Telif Hakkı s. 54; Öztürk, s. 155.

⁹² Tiryakioğlu, s. 7-8.

⁹³ Akıncı, s. 63; Toker, Telif Hakkı, s. 70.

⁹⁴ Öztürk, s. 118. Çelikel & Erdem, s. 452. Karakteristik edim borçlusu yaklaşımını, hakkaniyete aykırı olduğu gerekçesiyle eleştiren görüş için bkz. Sargın, Fügen (2001), 'Karakteristik Edim Teorisine Eleştirel Bir Yaklaşım' Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S: 2, C: 50, s. 88.

⁹⁵ Akıncı, s. 56.

⁹⁶ Öztürk, s. 147. 37-95, s. 70. Hakkı devreden tarafın her zaman karakteristik edim borçlusu olmayabileceğine ilişkin sorunun, kanunda öngörülen daha sıkı ilişkili hukukun uygulanmasına ilişkin hüküm ile bertaraf edilebileceği hakkındaki görüş için bkz. Toker, Telif Hakkı, s. 71.

İş sözleşmelerinin tabi olduğu hukuk MÖHUK'un 27. maddesinde şu şekilde kaleme alınmıştır:

“(1) İş sözleşmeleri, işçinin mutad işyeri hukukunun emredici hükümleri uyarınca sahip olacağı asgari koruma saklı kalmak kaydıyla, tarafların seçtikleri hukuka tâbidir.

(2) Tarafların hukuk seçimi yapmamış olmaları hâlinde iş sözleşmesine, işçinin işini mutad olarak yaptığı işyeri hukuku uygulanır. İşçinin işini geçici olarak başka bir ülkede yapması hâlinde, bu işyeri mutad işyeri sayılmaz.

(3) İşçinin işini belirli bir ülkede mutad olarak yapmayı devamlı olarak birden fazla ülkede yapması hâlinde iş sözleşmesi, işverenin esas işyerinin bulunduğu ülke hukukuna tâbidir.

(4) Ancak hâlin bütün şartlarına göre iş sözleşmesiyle daha sıkı ilişkili bir hukukun bulunması hâlinde sözleşmeye ikinci ve üçüncü fıkra hükümleri yerine bu hukuk uygulanabilir.”

Yukarıdaki düzenlemelere göre MÖHUK'un 28. maddesindeki sınırsız hukuk seçimi serbestisinin aksine, burada taraflara sınırlı bir hukuk seçimi imkânı tanınmıştır⁹⁷. Taraflar uyuşmazlığa uygulanacak hukuku seçebilecekler ancak, işçinin mutad işyeri hukukunun emredici hükümlerinin sağladığı asgari koruma her daim saklı kalacaktır. Bu kısıtlamanın temelinde, işçinin işverene kıyasla güçsüz pozisyonda olduğu ve hukukun korunması gerektiği düşüncesi bulunur⁹⁸.

Mutad işyerinin, uzun kabul edilebilecek bir süre için dahi geçici değişimi halinde, mutad işyeri değişmeyecektir⁹⁹. MÖHUK'un 27/2 maddesindeki

bu düzenlemeye işçiyi korumak adına yer verilmiştir. Yargıtay da bir kararında, işçi aleyhine hukuk seçiminin kabul edilmeyeceği ile ilgili şu ifadelerle yer vermektedir:

“Böylece seçilen hukukun işçiyi koruyucu hükümlerinin mutad işyeri hukukunun işçiyi sağladığı korumadan daha az koruma sağlaması halinde, hukuk seçimi nazara alınmayacaktır¹⁰⁰.”

Tarafların hukuk seçimi yapmadığı ya da yapılan hukuk seçiminin geçersiz olduğu hallerde ise MÖHUK'un 27/2 maddesi uyarınca işçinin işini mutad olarak yaptığı işyerinin bulunduğu ülke hukuku uygulanacaktır. Örneğin, Yargıtay bir kararında, yurt dışı bağlantılı işveren nezdinde ve mutad yer olarak Türkiye sınırları içindeki inşaatta çalışan işçi ile ilgili bir uyuşmazlıkta, işin mutad olarak yapıldığı yerin Türkiye olması sebebiyle, Türk hukukunun uygulanacağına karar vermiştir¹⁰¹.

Kanun, işin sürekli birden fazla ülkede yapılması hâlinde işverenin esas işyerinin bulunduğu ülke hukukunun uygulanacağını ifade etmektedir. Zira işçinin işin doğası gereği sürekli hareket etmesi halinde mutad işyerinin belirlenmesi mümkün olmaktadır¹⁰².

MÖHUK'un 27/4 maddesi ise iş sözleşmesiyle daha sıkı ilişkili bir hukukun bulunması hâlinde, bu hukukun uygulanabilir olduğunu belirtmektedir. Başka bir deyişle, sözleşme ile daha sıkı ilişkili bir hukuk olması halinde, bu hukuk mutad mesken hukukundan ve işverenin esas işyerinin bulunduğu yer hukukunda da öncelikli şekilde uygulanacaktır. Örneğin Yargıtay, belli durumlarda yurt dışına gönderilen işçilerin sürekli çalıştıkları yer yurt dışı olsa dahi, Türk hukukunun daha sıkı ilişkili hukuk olarak uygulanması gerektiği görüşündedir¹⁰³.

⁹⁷ Öztürk, s. 172. Toker, Telif Hakkı, s. 60.

⁹⁸ Şanlı & Esen, & Ataman-Figanmeşe, s. 357; Öztürk, s. 200. Toker, Telif Hakkı, s. 69; Aygül, Musa & Çoban (2020), Nazlı 'Birden Fazla Ülkede İfa Edilen İş Sözleşmelerinde Mutad İşyerinin Tespiti' Terazi Hukuk Dergisi, S: 169, C: 15, s. 1829. Benzer kabulün başka hukuklardaki yansımaları için bkz. Tekinalp & Uyanık Çavuşoğlu, s. 419. 5718 sayılı MÖHUK'tan önceki dönemde, işçinin korunması adına özel bir hukuk seçimi sınırlandırmasının olmaması eleştirilmekte ve zayıf tarafın korunması prensibi ancak "kamu düzeni" kuralı ile sağlanmaya çalışılmaktaydı. Bkz. Doğan, Vahit (2011), 'Milletlerarası Özel Hukukta Zayıf Akit Tarafın Koruması' Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, S: 1-2, C: 15, s. 35.

⁹⁹ Doğan, Vahit (2007), '5718 Sayılı Kanuna Göre İş Akdine Uygulanacak Hukukun Tespiti' Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S: 1, C: 11, s. 153; Tarman, İş Sözleşmeleri, s. 535.

¹⁰⁰ Yargıtay 7. Hukuk Dairesi, T: 24.10.2013, E: 2013/10105, K: 2013/17312 (Kazancı İçtihat Bankası).

¹⁰¹ Yargıtay 22. Hukuk Dairesi, T: 28.9.2015, E: 2015/16473, K: 2015/25517 (Kazancı İçtihat Bankası).

¹⁰² İşçinin mutad işyerinin bulunmadığı tüm durumlarda ortaya çıkan uyuşmazlığın MÖHUK'un 27/3 maddesine göre çözülmesini savunan görüş için bkz. Şanlı & Esen, & Ataman-Figanmeşe, s. 357.

¹⁰³ Yargıtay 7. Hukuk Dairesi, T: 24.10.2013, E: 2013/10105, K: 2013/17312 (Kazancı İçtihat Bankası).

İşçinin herhangi bir devletin egemenliğinde olmayan alanlarda çalışması durumunda mutad işyerinin bulunduğu yere egemen olan bir hukukunun belirlenmesi mümkün olmamaktadır¹⁰⁴. Bu durumda da tıpkı hareketli işçilerde olduğu gibi, işverenin esas işyerinin olduğu yer hukuku uygulanmalı ancak sözleşme ile daha sıkı ilişkili bir hukuk varsa, daha sıkı ilişkili hukuk tercih edilmelidir¹⁰⁵.

Günümüzde birçok tasarım elektronik ortamda hazırlanmakta olduğundan, tasarımların hazırlanması işini yapan çalışanların, bağlı çalışan olsalar dahi kimi zaman uzaktan çalışma modeli ile çalıştıkları görülebilmektedir. Bu tarz işçilerin işin bir bölümünü ya da tamamını evlerinde ifa ettiği durumlarda, mutad işyeri çalışanın evi kabul edilmektedir¹⁰⁶. Ayrıca, tasarımcının bağlı çalışmayıp, serbest çalışan olarak hizmet sağladığı durumda ise artık, MÖHUK'un 27. maddesinin değil, MÖHUK'un 28. maddesinin ilk iki fıkrasının uygulanması gerektiği kanaatindeyiz. Zira artık ortada bir iş sözleşmesi bulunmadığından, fikri mülkiyet haklarına ilişkin sözleşmelere ilişkin genel hükümlerin uygulanmasında bir mahzur görünmemektedir.

V. SONUÇ

Ticaret hayatının günümüzdeki milletlerarası yapısı tasarımlar ve tasarımlara ilişkin sözleşmeler ile ilgili yabancılik unsuru barındıran uyuşmazlıklar gündeme getirmektedir.

Tasarım bir ürüne uygulanan dış görünümü ifade ettiğinden, sadece fikir aşamasında kalmış tasarımlar, ulusal ya da uluslararası düzeyde, korunmaz. Hukukumuzda tasarım hakkını koruyan temel metin SMK olmakla birlikte, gerekli şartların sağlanması halinde tasarımın kümülatif korunması da

mümkündür. Ayrıca, yapay zekanın bir araç olarak kullanılması suretiyle hazırlanan tasarımlar da SMK kapsamında tasarım sayılmalıdır.

Tasarım hakkına ve tasarımlara ilişkin sözleşmelere bağlı olarak ortaya çıkan ve yabancılik unsuru barındıran uyuşmazlıklarda uygulanacak hukukun tespiti, kural olarak MÖHUK'a göre yapılır; ancak, ülkemizin taraf olduğu yabancı anlaşma hükümleri, öncelikli şekilde uygulanır.

Tasarım hakkına ilişkin uyuşmazlıklara uygulanacak hukukun tespiti açısından, MÖHUK'un 23. maddesinde "koruma talep edilen ülkenin hu-kuku" ile kastedilen; uyuşmazlık sonrası başvuru-lan mahkemenin hukuku değil, tasarımın tescil edildiği ülkenin hukukudur. Tasarımın birden fazla ülkede tescil edilmesi durumunda, tasarım sahibinin tescilin yapıldığı ülkelerden birini seçmesi mümkündür. Tescilsiz tasarımlar açısından, tasarımın kamuya ilk sunulduğu ülke hukukunun uygulanması gerekir. Tescilsiz tasarımın kamuya ilk defa sunulduğu yerin tespit edilemesi halinde ise her somut olay için ayrı ayrı en sıkı ilişkili hukuk tespit edilmelidir.

Tasarım hakkının ihlalden kaynaklı taleplerde taraflara, zaman ve yer açısından kısıtlı bir hukuk seçimi imkanı tanınmıştır. Bu seçim hakkı, hakkın ihlal edilip edilmediğine değil, ihlal sebebiyle ortaya çıkan, tazminat gibi, taleplerle ilgilidir. Bu durumda, kısıtlı bir hukuk seçimi imkanı tanınmış olması doktrinde eleştirilse de, hakkın birden fazla yerde ihlal edilmesi durumunda tek bir hukukun uygulanmasına olanak tanıyacağı için yerindedir.

Tasarım açısından koruma talep edilen ülke, "Topluluk Tasarım Tüzüğü"ne tarafsız, hakim in uyuşmazlığa öncelikle Tüzük hükümlerini uygulaması gerekir.

Tasarımlar gayri maddi mal varlığı kapsamında değerlendirileceğinden, cisimleşmemiş tasarımlar CISG kapsamındaki mallardan değildir. Bu bağlamda elektronik ortamda uygulanmış tasarımlar da cisimleşmiş kabul edilmelidir. Tasarım lisansı sözleşmelerinin konusu uygulama hakkını devri olup ortada bir taşınır mal olmadığından, bu sözleşmeler de CISG kapsamında kabul edilmemelidir.

¹⁰⁴ Elçin, Doğa (2011) İş Sözleşmelerinden Doğan Kanunlar İhtilâfi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, Ankara Üniversitesi, s. 141.

¹⁰⁵ Sarıöz Büyükalp, İpek (2019), 'Mutad İşyeri Kavramı ve MÖHUK m. 27/f. 3'ün Uygulanması Sorunu' Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, S: 2, C: 8, s. 235. Doktrinde uygulanacak hukukun tespiti için, Roma Tüzüğü'nden hareketle, yapılan yorumların detaylı incelemesi için bkz. Elçin, s. 143.

¹⁰⁶ Ekşi, Nuray (1997), 'Yabancılik Unsuru Taşıyan İş Sözleşmelerine Uygulanacak Hukuk': İstanbul Üniversitesi, Prof. Dr. Kenan Tunçomağ'a Armağan, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Eğitim Öğretim ve Yardımlaşma Vakfı Yayınları, s. 126-127.

Sözleşmelere uygulanacak genel kural niteliğindeki MÖHUK'un 24. maddesinde yer alan hukuk seçimine ilişkin kurallar, tasarım sözleşmeleri açısından da uygulanır. Seçilen hukukun emredici, tamamlayıcı ve yorumlayıcı hükümleri sözleşmeye uygulanacak olsa da hakim kamu düzenini müdahalesini de dikkate alacaktır. Hukuk seçimi zımnî ve kısmî olarak yapılabilir. Kural olarak seçilen hukukun maddî hukuk kuralları uyuşmazlığa uygulanmayacaksa da taraflar bu kuralın aksine kanunlar ihtilafî kurallarının da dikkate alınabilmesini kararlaştırabilir. Ayrıca, yabancılık unsuru bulunmayan sözleşmelerde hukuk seçimi mümkün değildir. Kanaatimizce, sadece yabancı hukukun seçilmesi sözleşmeyi tek başına yabancılık unsuru içeren bir sözleşme haline getirmeyecektir.

Tarafların, tasarım sözleşmesine uygulanacak hukuk için seçim yapmadığı durumda uygulanacak hukuk, MÖHUK'un 28/2 hükmündeki bağlama noktalarına göre belirlenecektir. Burada geçen "daha sıkı ilişkili hukuk" ifadesi, "en sıkı ilişkili hukuk"un özel bir görünümüdür. Bu maddede doğrudan, hak-

kı veya hakkın kullanımını devreden tarafın karakteristik edim borçlusu kabul edilmesi yerinde değildir. Zira, devreden her somut olayda karakteristik edim borçlusu kabul edilmesi mümkün değildir.

İş kapsamında tasarımı meydana getiren işçinin, işvereni ile arasındaki sözleşmeye, MÖHUK'un iş sözleşmelerine ilişkin 27. maddesi uygulanır. Bu maddede, işçinin korunması adında sınırlı bir hukuk seçimi benimsenmiştir. Seçilen hukuk, mutad işyeri hukukundan daha az bir koruma sağlıyorsa, hukuk seçimi dikkate alınmaz. Tasarımı meydana getiren işçinin mutad işyeri, yine MÖHUK'un 27. maddesindeki düzenlemelere göre belirlenir. İşyerinin geçici olarak değişmesi mutad işyeri açısından önem arz etmez. İşçinin devlet egemenliği olmayan alanlarda çalışması halinde, işverenin esas işyerinin bulunduğu yer; işçinin kısmen de olsa evden çalıştığı durumlarda ise evin bulunduğu yer mutad işyeri olarak kabul edilmelidir. Serbest çalışan tasarımcılar açısından uygulanacak hukuk, fikri mülkiyet haklarına ilişkin sözleşmelere ilişkin MÖHUK'un 28 maddesinin ilk iki fıkrasındaki hükümlere göre belirlenmelidir.

KAYNAKÇA

- Akıncı**, Ziya (2020), *Milletlerarası Özel Hukuk: Ders Kitabı*, İstanbul, Vedat.
- Antalya**, Gökhan (2021) *Eşya Hukuku Cilt IV/1*, İstanbul, Legal.
- Antikainen**, Mikko (2021), 'Differences in Immaterial Details: Dimensional Conversion and Its Implications for Protecting Digital Designs Under EU Design Law' - *International Review of Intellectual Property and Competition Law*, S: 2, C: 52, s. 137-168.
- Arslan**, İlyas (2013), '5718 Sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun Uyarınca Sözleşmeden Doğan Borç İlişkilerinde Zımni Hukuk Seçimi' *Public and Private International Law Bulletin*, S: 2 C: 33, s. 1-41.
- Atamer**, Yeşim M & **Altunbaş Sancak**, Zahide, 'Satım Sözleşmesinde Zapt: Türk Borçlar Kanunu Hükümleri Günümüz Sorunlarına Ne Ölçüde Cevap Verebiliyor?': *Kendigelen, Abuzer (Editör) (2020) Prof. Dr. Türkân Rado'nun Anısına Armağan*, İstanbul, On İki Levha, s. 67-106.
- Aybay**, Aydın & **Hatemi**, Hüseyin (2014) *Eşya Hukuku*, 4. Baskı, İstanbul, Vedat.
- Aygül**, Musa & **Çoban** (2020) Nazlı 'Birden Fazla Ülkede İfa Edilen İş Sözleşmelerinde Mutad İşyerinin Tespiti' *Terazi Hukuk Dergisi*, S: 169, C: 15. s. 1815-1832.
- Bezci**, İsmail (2022), 'Tasarım Tescilinde İç Mekan Tasarımlarına İlişkin Görsel Anlatımlara Yönelik Bir Analiz' *Sanat ve Tasarım Dergisi*, S: 1, C: 12, s. 595-616.
- Bilgin**, A. Aslı (2006) *Endüstriyel Tasarım Hakkı ve Tazminat Davaları*, İstanbul, Vedat.
- Bozgeyik**, Hayri & **Er**, Sefa (2019), 'Tasarımlar için Kümulatif Koruma' *Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi*, S: 1, C: 5, s. 19-38.
- Bozgeyik**, Hayri (2009) 'Fikir ve Sanat Eserlerinde Hususiyet' *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, S: 3, C: 25, s. 167-222.
- Can**, Hacı & **Token**, Ali Gümrah (2016) *Milletlerarası Özel Hukuk: Ders Kitabı*, 2. Baskı, Ankara, Seçkin.
- Can**, Hacı & **Tuna**, Ekin (2019) *Milletlerarası Özel Hukuk*, 4. Baskı, Ankara, Adalet.
- Çelikel**, Aysel (1997) *Milletlerarası Özel Hukuk*, 5. Baskı, İstanbul, Beta.
- Çelikel**, Aysel & **Erdem**, B. Bahadır (2021) *Milletlerarası Özel Hukuk*, 17. Baskı, İstanbul, Beta.
- Çalışkan**, Yusuf (2008) *Uluslararası Fikri Mülkiyet Hukukunda Uyuşmazlık Çözüm Mekanizmaları: WIPO Tahkimi ve Dünya Ticaret Örgütü*, İstanbul, Değişim Yayınları.
- Dardağan**, Esra (2000) *Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Haklardan Doğan Kanunlar İhtilafı*, Ankara, Betik.
- Dickson**, Keith & **Coles**, Anne-Marie (2000) 'Textile Design Protection: Copyright, CAD and Competition' *Technovation*, S: 1, C: 20, s. 47-53.
- Doğan**, Vahit (2007), '5718 Sayılı Kanuna Göre İş Akdine Uygulanacak Hukukun Tespiti' *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, S: 1, C: 11, s. 147-164.
- Doğan**, Vahit (2022) *Milletlerarası Özel Hukuk*, 8. Baskı, Ankara, Savaş.
- Doğan**, Vahit (2011), 'Milletlerarası Özel Hukukta Zayıf Akit Tarafın Koruması' *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, S: 1-2, C: 15, s. 21-42.
- Eksi**, Nuray (2022) *Mahkeme Kararlarıyla Milletlerarası Özel Hukuk El Kitabı*, İstanbul, Beta.
- Eksi**, Nuray (1997), 'Yabancılık Unsuru Taşıyan İş Sözleşmelerine Uygulanacak Hukuk': *İstanbul Üniversitesi, Prof. Dr. Kenan Tunçomağ'a Armağan*, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Eğitim Öğretim ve Yardımlaşma Vakfı Yayınları, s. 116-149.
- Elçin**, Doğa (2011) *İş Sözleşmelerinden Doğan Kanunlar İhtilafı*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, Ankara Üniversitesi.
- Erdem**, B. Bahadır (2002) *Patent Hakkının Korunmasına ve Patent Hakkına İlişkin Sözleşmelere Uygulanacak Hukuk*, 2. Baskı, İstanbul, Beta. (Kısaltılmış: Patent Hakkının Korunması).
- Erdem**, B. Bahadır, 'Fikri Haklarda Ülkesellik Prensibi' (1999) Prof. Dr. Nihal Uluocak'a Armağan, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları. (Kısaltılmış: Ülkesellik).
- Erdem**, Ercüment (1989), 'Milletlerarası Mal Satışlarında 11 Nisan 1980 Tarihli Birleşmiş Milletler Sözleşmesinin Uygulama Alanı' *İzmir Barosu Dergisi*, S: 1, C: 54, s. 35-105.
- Esener**, Turhan (1954), 'Devletler Hususi Hukukunda İradenin Muhtariyeti Prensibi' *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, S: 1, C: 11, s. 478-513.
- Eymeren**, Joost Van (2016), 'Netherlands: International Software License Agreement as Purchase Agreement under the CISG and the Exhaustion-Doctrine' *Computer Law Review International*, S: 2, C: 17, s. 60-62.
- Göger**, Erdoğan (1977) *Devletler Hususi Hukuku: Kanunlar İhtilafı*, 4. Baskı, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.

- Güçlütürk**, Osman Gazi (2022), 'ChatGPT ile Üretilen İçeriklerin Eser Niteliğinin 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Bakımından Değerlendirilmesi' *Ga-latasaray Üni-versitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, S: 2, C: 21, s. 1899-1918.
- ICC (2020), ICC Fikri Mülkiyet Yol Haritası, 14. Baskı, <https://icc.tobb.org.tr/docs/2021/iproadmap2020tur-pagesint.pdf>, s.e.t. 09.11.2023.
- Karaaslan**, Pelin (2019), 'Teknik Buluşlar ile Tasarım Koruması Arasında Sınır Çizgisi: Teknik İşlevin Tasarımı Şekillendirmesi' *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, S: 2, C: 10, s. 489-503.
- Karataş**, Esra & **Karaca**, Uğur (2002), 'Yapay Zeka Tarafından Meydana Getirilen Fikri Ürünlerin 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanununa Göre Korunması' *Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, s. 17-50.
- Kiraz**, Şerife Esra (2023), 'Türk Mahkemelerinde CISG'nin Uygulanma(ma)sı: Madde 2(e) Bağlamında Bir Değerlendirme' *Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi*, S: 2, s. 565-585.
- Kocayusufpaşaoğlu**, Necip (1957), 'Devletler Hususi Hukukunda, Tarafların Sükutu Halinde Akidlere Tatbik Edilecek Kanun' 21 İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, S: 1-4, C: 21, s. 356-393.
- Koşer**, Nihal (2021), 'Tasarım Hukukunda Bilgilenmiş Kullanıcı Kavramı' *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, S: 1, C: 12. s. 380-393.
- Massa**, Charles-Henry & **Alain**, Strowel (2003), 'Community Design: Cinderella Revamped' *European Intellectual Property Review*, S: 2, C: 25, s. 68-78.
- Metzger**, Axel, 'Applicable Law Under the CLIP Principles: A Pragmatic Reevaluation of Territoriality': Basedow, Jürgen & Kono, Toshiyuki & Metzger, Axel (Editörler) (2010) *Intellectual Property in the Global Arena*, Mohr Siebeck, s. 157-178.
- Nomer**, Ergin (2018) *Milletlerarası Usul Hukuku*, 2. Baskı, İstanbul, Beta.
- Ömeroğlu**, Ekin (2020), 'Fikri Mülkiyet Haklarının İh-laline Uygulanacak Hukukta "Soft Law" Tarafından Hukuk Seçimine Yer Verilmesi' *Public and Private International Law Bulletin*, S: 1, C: 40, s. 55-77.
- Özdemir**, Didem (2003), 'Milletlerarası Ticari Tahkimde Esasa Uygulanacak Hukuk Olarak Lex Mercatoria' *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, S: 2, C: 7, s. 0-0.
- Özdemir Kocasal**, Hatice (2012), 'Sözleşmelere Uygulanacak Hukukun Möhük M. 24 Çerçevesinde Tespiti ve Üçüncü Devletin Doğrudan Uygulanan Kuralları' *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni* S: 1-2, C: 30, s. 27-62.
- Özel**, Sibel (2022), 'Milletlerarası Özel Hukukta Uygulanacak Hukukun Lex Fori Esasına Göre Belirlenmesi' *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, S: 2, C: 28, s. 962-978.
- Özel**, Sibel, 'Sözleşmesel İlişkide Yabancılik Unsuru ve Hukuk Seçimi': Tiryakioğlu, Bilgin & diğerleri (Editörler) (2016) *Milletlerarası Özel Hukukta Güncel Konular Sempozyumu*, Ankara, Yetkin, s. 424-425.
- Sargın**, Fügen (2001), 'Karakteristik Edim Teorisine Eleştirel Bir Yaklaşım' *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, S: 2, C: 50, s. 37-95.
- Selanik**, Atakan Adem & **Bayram**, Orkun & **Talay Değirmenci**, Işıl (2018), 'Viyana Satım Antlaşması'nın (CISG) Tarihsel Gelişimi ve Uygulama Alanı' *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, S: 4, C: 17, s. 1353-1367.
- Suluk**, Cahit (2018), '6769 Sayılı Sınai Mülkiyet Kanununun Getirdiği Yenilikler' *Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi*, S: 1, C: 4, s. 91-109.
- Suluk**, Cahit (2001), 'Avrupa Birliği ve Türk Hukukunda Tasarımların Kümülatif Olarak Korunması' *Ankara Barosu Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi*, S: 1, C: 3, s. 43-72.
- Suluk**, Cahit (2002) *Avrupa Topluluğu Hukukunda Tasarımların Korunması - Topluluk Tasarımı*, Ankara, Seçkin.
- Suluk**, Cahit (2003) *Tasarım Hukuku*, Ankara, Seçkin.
- Suluk**, Cahit, 'Tasarım Hukukunda "Bilgilenmiş Kullanıcı" ve Uygulamada Bazı Sorunlar': Arslan, Kaya & Ülgen Hüseyin & Okutan Nilsson, Gül (Editörler) (2003) *Bilgi Toplumunda Hukuk Ünal Tekinalpe Armağan*, C. II, İstanbul, Beta, s. 387-395.
- Suluk**, Cahit (2011), 'Topluluk ve Türk Hukukunda Görünmeyen Tasarımlar' *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, S: 1-2, C: 60, s. 205-219.
- Suluk**, Cahit, 'Sınai Mülkiyete İlişkin Hükümsüzlük Davalarında Mutlak Yeniliğin Bilirkişiler Tarafından Araştırılması': Memiş, Tekin (Editör) (2010) *Fikri Mülkiyet Hukuku Yıllığı*, İstanbul, On İki Levha, s. 511-526.
- Suluk**, Cahit & **Orhan**, Ali (2008) *Uygulamalı Fikri Mülkiyet Hukuku*, Cilt III, Ankara, Seçkin.
- Suluk**, Cahit & **Karasu**, Rauf & **Nal**, Temel (2023) *Fikri Mülkiyet Hukuku*, 7. Baskı, Ankara, Seçkin.
- Şanlı**, Cemal & **Esen**, Emre & **Ataman-Figanmeşe**, İnci (2023), *Milletlerarası Özel Hukuk*, 10. Baskı, İstanbul, Beta.
- Şehirli Çelik**, Feyzan Hayal (2018), 'Sınai Mülkiyet Hakkı Tescilinin Anlamı Üzerine -SMK m. 155 Vesilesiyle Bir İnceleme' *Banka ve Ticaret Hukuk Dergisi*, S: 2, C: 34, s. 33-90.

- Şehirli Çelik**, Feyzan Hayal (2012), ‘Tasarımların Ayırt Edicilik İncelemesinde Malzeme, Renk ve Desen Değişikliğinin Rolü’ Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, S: 1, C: 28, s. 5-37.
- Şehirli Çelik**, Feyzan Hayal (2014) Tasarımların Haksız Rekabet Hükümlerine Göre Korunması: Fikri Mülkiyet-Haksız Rekabet Hukuku İlişkisi Odaklı Bir İnceleme, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü.
- Şehirli Çelik**, Feyzan Hayal (2021), ‘Tescilsiz Tasarımlar Artık Haksız Rekabet Hükümleriyle Korunmayacak Mı? -Bir Yargıtay Kararının Düşündürdükleri’ Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, S: 4, C: 37, s. 27-86.
- Tarman**, Zeynep Derya, ‘Türk Satım Hukukunda Yeni Bir Dönem: Viyana Satım Antlaşması’nın Milletlerarası Satım Sözleşmelerine Etkisi’: Yenidünya, A. Caner & Erkan, Mustafa & Asat, Rayhan (Editörler) (2013) İpek Yolu Canlanıyor Türk-Çin Hukuk Zirvesi, Ankara, Adalet, s. 169-186. (Kısaltılmış: Viyana Satım Antlaşması).
- Tarman**, Zeynep Derya (2010), ‘Yabancılaşma Unsuru Taşınan İş Sözleşmelerine Uygulanacak Hukuk’ Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S: 3, C: 59, s. 521-550. (Kısaltılmış: İş Sözleşmeleri).
- Tekinalp**, Gülören (2004) Milletlerarası Özel Hukuk: Bağlama Kuralları, 8. Baskı, İstanbul, Beta.
- Tekinalp**, Gülören & **Uyanık Çavuşoğlu**, Ayfer (2011) Milletlerarası Özel Hukuk Bağlama Kuralları, İstanbul, Vedat.
- Tekinalp**, Ünal (2012) Fikri Mülkiyet Hukuku, 5. Baskı, İstanbul, Vedat.
- Tiryakioğlu**, Bilgin (1996) Taşınır Mallara İlişkin Milletlerarası Unsurlu Satım Akitlerine Uygulanacak Hukuk, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.
- Toker**, Ali Gümrah (2005) 11 Nisan 1980 Tarihli Uluslararası Taşınır Mal Satımına İlişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi’nin (Viyana Sözleşmesi) Uygulama Alanı, Ankara, Seçkin. (Kısaltılmış: Uygulama Alanı).
- Toker**, Ali Gümrah (2022), ‘5718 Sayılı Möhük Çerçevesinde Telif Hakkına İlişkin Sözleşmenin Esasına Uygulanacak Hukuk’ Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi, S: 1, C: 8, s. 51-74. (Kısaltılmış: Telif Hakkı).
- Toker**, Ali Gümrah (2016), ‘Viyana Satım Sözleşmesi (CISG) Uyarınca Sözleşmenin Esası İhlali’ Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, S: 1, C: 33, s. 213-250. (Kısaltılmış: Esası İhlal).
- Uluocak**, Nihal (1989) Milletlerarası Özel Hukuk Dersleri, 2. Baskı, İstanbul Filiz.
- Uslu**, Gülser Banu (2021), ‘Milletlerarası Tahkim Anlaşmasının Esasına Uygulanacak Hukuk’ Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S: 1, C: 7, s. 167-193.
- Ünal**, Akın & **Kalkan**, Arif (2019), ‘Türk Hukukunda Ürün Sorumluluğu Üzerine Olan ve Olması Gereken Hukuka Dair Genel Düşünceler’ Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, S: 39, s. 46.
- Vujinović**, Nataša (2014), ‘The CISG’s Scope of Application Ratione Materiae with Regard to Software Transaction’ Zeitschrift für europarechtliche Studien, S: 4, C: 17, s. 529-545.
- Yalçın Uslu**, Merve Nur (2023) Protection of AI-Generated Products and Examination within the Context of the European Union and Turkish Copyright Laws, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Koç Üniversitesi.
- Yasaman**, Hamdi (2012) Fikri ve Sınai Mülkiyet Hukuku, C: 2, İstanbul, Vedat.
- Yıldırım**, Zeynep (2013), ‘Milletlerarası Mal Satımına İlişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi’nin (Viyana Satım Sözleşmesi) Uygulama Alanı’ Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S: 2, C: 17, s. 1061-1094.
- Yılmazsoy**, Ebru (2022), ‘Fikri Mülkiyete İlişkin Haklara Uygulanacak Hukuk’ Terazi Hukuk Dergisi, S: 185, C: 17, s. 108-115.
- Zeytin**, Zafer (2022) Milletlerarası Mal Satım Sözleşmeleri Hukuku CISG-Incoterms, 4. Baskı, Ankara, Seçkin.

Etik Beyanı: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde etik kurallara uyulduğunu yazar beyan etmektedir. Aksi bir durumun tespiti halinde Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi (TFM) hiçbir sorumluluğu kabul etmemektedir. Sorumluluk, çalışmanın yazarına aittir.

Katkı Oranı Beyanı: Söz konusu çalışmanın hazırlanması ve yazımı aşamasında yazarın katkı oranı %100'dür.

Varsa Destek ve Teşekkür Beyanı: Yoktur.

Çatışma Beyanı: Yoktur.

Ethics Statement: *The author declares that ethical rules are followed in all preparation processes of this study. In case of detection of a contrary situation, TFM does not have any responsibility and all responsibility belongs to the author of the study.*

Contributions Statement: *Author has contributed %100 into preparing and writing this study.*

Statement for Support and Appreciation If Any: *None.*

Statement for Conflict of Interest: *None.*